

lásku; budu spát na prahu tvých dveří; to tě vůbec nebude obtěžovat. Když mě budeš chtít, takhle písni“ — a zahvívá — „a budu tu hned. Chceš?“

Isabella místo odpovědi přivinula Chiquitu k srdci, dotkla se rty jejího čela a prostě přijala tuto duši, která se jí odevzdávala.

HYMEN, Ó HYMÉNÉ!

Isabella, zvyklá na Chiquitino záhadné a bizarní chování, se jí nic nevyptávala a ponechala vysvětlení na dobu, až ta podivná dívka bude klidnější. Tušila ovšem za tím vším nějakou hroznou událost, ale to ubohé dítě jí prokázalo takové služby, že jí v této zřejmě zoufalé situaci musila přijmout bez dotazů.

Svěřila jí tedy komorné a pokračovala v četbě, ačkoli ji kniha vůbec nezajímala; po několika stránkách, poněvadž duchem nebyla u čteného, vložila mezi listy znaménko a dala knihu na stůl k začatému vyšívání. Opřela si hlavu rukou a s pohledem do prázdna nechala myšlenky běžet obvyklým směrem svého zadumání: » Co se stalo se Sigognacem, « říkala si, » myslí ještě na mne, má mě dosud rád? Nejspíš se vrátil na svůj chudičkový zámek, a poněvadž myslí, že můj bratr je mrtev, neodvažuje se dát známku života. Ta chimérická představa je mu v cestě. Jinak by se jistě pokusil se mnou se uvidět, byl by mi aspoň napsal. Třeba jeho odvalu zadržuje pomýšlení na to, že já jsem teď bohatá nevěsta. A což kdyby na mě zapomněl! Oh! Ne! To je nemožné! Měla jsem mu dát zprávu, že Vallombreuse se vyléčil ze zranění. Ale pro mladou dívku z dobrého rodu se nehodí dávat vzdálenému milenci takovým způsobem najevo, že má přijít. To by bylo proti všemu ženskému jemnocitu. Často se ptám, nebylo-li pro mne lépe zůstat obyčejnou herečkou. Mohla jsem ho aspoň každý den vídat, těšit se v klidu tím sladkým vědomím, že jsem milována, když jsem si byla jista svou čistotou i jeho úctou. Je dojemné, jak mě otec má rád, ale přesto se v tom nádherném zámku cítím smut-

ná a osamělá. Kdyby tu aspoň byl Vallombreuse, rozptýlila by mě jeho společnost. Ale jeho nepřítomnost se protahuje a marně hledám smysl té věty, kterou s úsměvem řekl, když odjížděl: »Na shledanou, sestřičko, budete se mnou spokojena.« Někdy se mi zdá, že rozumím, ale nesmím si připustit takovou myšlenku. Zklamání by bylo příliš bolestné. Kdyby to bylo pravda, zbláznila bych se asi radostí.«

Komtesa de Lineuilová, neboť snad je příliš důvěrné říkat prostě Isabella legitimní dceři knížete, vedla tuto vnitřní samomluvu, když se vysoký lokaj přišel zeptat, může-li paní komtesa přijmout pana vévodu de Vallombreuse, který se vrátil z cest a chce se jí poklonit.

„Ať přijde hned,“ odpověděla komtesa, „jeho návštěva bude pro mne největším potěšením.“

Sotva uplynulo pět nebo šest minut, a mladý vévoda vešel do salónu. Měl zase zářivou pleť, jasné oko, jistou a lehkou chůzi a ten hrdý vzhled jako před svým zraněním. Odhodil klobouk s pérem na křeslo a uctivě a něžně políbil sestře ruku.

„Drahá Isabello, zůstal jsem pryč déle, než jsem chtěl, vždyť jsem si na vaši přítomnost tak zvykl, že je pro mne velká újma, když vás nevidím; ale byla to cesta v dobré věci a trochu mě odškodňovala naděje, že vám udělám radost.“

„Největší radost, kterou jste mi mohl udělat,“ odpověděla Isabella, „bylo, abyste zůstal na zámku u otce a u mne a nevydával se na cestu, nevím za jakým rozmarem, sotva se vám rána zavřela.“

„Já jsem byl zraněn?“ smál se Vallombreuse, „na mou věru, už si na to ani nevzpomínám. Jakživ jsem se necítil tak dobře a ta malá projížďka mi velmi prospěla. V sedle je mi líp než na lehátku. Ale vy, milá sestřičko, vy jste trochu zhubla a pobledla. Nudila jste se snad? Ten zámek není veselý a samota není pro mladé dívky.“

Četba a vyšívání jsou melancholické kratochvíle, když to trvá dlouho, a jsou chvíle, kdy i ta nejrozumnější má dost toho, dívat se z okna na zelenou vodu v příkopu a raději by viděla tvář pěkného kavalíra.“

„Chcete mě pozlobit svým žertováním, bratře, a smějete se mi, že jsem smutná! Což jsem tu neměla společnost knížete, vždyť je

ke mně tak mile otcovský a má mi toho tolik co říci, vždycky poučného a moudrého.“

„Nu ovšem, náš ctihodný otec je dokonalý šlechtic, rozvážený v radě, smělý v činu, dokonalý dvořan u krále, velký pán domu, učený a sběhlý ve všech vědách; ale jeho způsob zábavy je vážný a já nechci, aby má drahá sestřička trávila své mládí jen tak slavnostně a nudně. Protože jste nechtěla rytíře de Vidalinca ani markýze de l'Estanga, pustil jsem se do hledání a na těch cestách jsem našel partii pro vás. Roztomilého, dokonalého, ideálního manžela, budete úplně do něho zblázněná, tím jsem si jist.“

„Je to krutost, Vallombreusi, že mě pronásledujete tímto žertováním. Vy dobře víte, zlý bratře, že se vůbec nechci vdávat; nemohu dát svou ruku bez srdce a mé srdce už mi nepatří.“

„Budete mluvit jinak, až vám představím manžela, kterého jsem vám vybral.“

„Nikdy, nikdy,“ odpověděla Isabella hlasem změněným vzrušením; zůstanu věrná drahé vzpomínce a nemohu si ani myslit, že byste to chtěl prosadit proti mé vůli.“

„Oh! Ne, tak tyranský nejsem. Prosím vás jenom, abyste neodmítala mého chráněnce, dokud ho neuvídíte.“

A Vallombreuse, nečekaje na sestřin souhlas, vstal a odešel do sousedního salónu. Vrátil se okamžitě, přiváděje Sigognaca, je muž srdce silně bušilo. Oba mladí lidé, držíce se za ruku, zůstali chvíli stát na prahu, doufali, že Isabella k nim obrátí oči. Ale Isabella, s pohledem odvráceným kamsi do daleka, myslela usilovně jen na věrného přítele.

Vallombreuse, vida, že si jich vůbec nevšimá a že zase upadá do svého zasnění, postoupil několik kroků k sestře, veda barona konečky prstů, jako se vede dáma k tanci, a učinil obřadnou poklonu, kterou po něm opakoval Sigognac. Jenže Vallombreuse se usmíval a Sigognac bledl. Byl statečný mezi muži, ale k ženám plachý, jako všechna ušlechtilá srdce.

„Komteso de Lineuilová,“ řekl Vallombreuse lehce pateticky, schválně přeháněje etiketu, „dovolte mi, abych vám představil jednoho z mých dobrých přátel, kterého, doufám, přijmete vlídně. Pan baron de Sigognac.“

Isabella slyšela to jméno a považovala to zpočátku za bratrův

žert, ale zachvěla se a přece jen se letmo podívala po příchozím. Vallombreuse nežertuje, zmocnilo se jí neobyčejné vzrušení. Napřed zbledla, všechna krev se jí stáhla k srdci; potom přišla reakce, milá červeň jí zalila jako růžový obláček čelo a tváře i to, co bylo možno pod límečkem zahlédnout z její hrudi. Neřekla ani slova, vstala a vrhla se Vallombreusovi kolem krku, skrývajíc hlavu na rameni mladého vévody. Vzlyky zachvěly půvabným tělem mladé dívky a několik slz smočilo samet kabátce tam, kde si položila hlavu. Tím milým pohybem, tak cudným a ženským, projevila Isabella celou jemnost své duše. Děkovala Vallombreusovi, jehož duchaplnou laskavost pochopila, a tak, když nemohla obejmout milence, objímala bratra.

Když si Vallombreuse myslil, že se už mohla uklidnit, vyvinul se jemně z Isabellina objetí, a odtahuje jí ruce, jimiž si zakrývala obličej, aby neviděli její slzy, řekl: „Milá Isabello, dopřejte nám trochu, abychom viděli váš obličej, nebo si bude můj chráněnc myslet, že k němu máte nepřekonatelný odpor.“

Isabella poslechla a obrátila k Sigognacovi krásné oči, rozzářené nebeskou radostí, třebaže na dlouhých řasách se jí ještě třpytily perličky. Podala mu svou krásnou ruku, baron se sklonil a položil na ni nejněžnější políbení, jež mladá dívka pocítila až v srdci, až se jí zmocnila závať. Ale z takových sladkých vzrušení se člověk vzpamatuje rychle.

„Nuže, neměl jsem pravdu,“ řekl Vallombreuse, „když jsem tvrdil, že vlídně přijmete nápadníka, kterého jsem vám vybral? Někdy je také dobré, když člověk trvá na svém. Kdybych nebyl vedl svou tak jako vy, milý Sigognac by odjel na své šlechtické hnízdo, aniž vás spatřil, a to by byla škoda, jen to přiznejte.“

„To přiznávám, milý bratře, byl jste v tom všem nadmíru laskavý. Jenom vy jste za těch okolností mohl všechno usmířit, protože vy jste tím utrpěl.“

„Ano,“ řekl Sigognac, „pan vévoda de Vallombreuse se ukázal vůči mně velkodušný a šlechetný. Nechal trpkosti, která se mohla zdát oprávněná, a přišel ke mně s otevřenou rukou, se srdcem na dlani. Za to, co jsem mu zlého udělal, mstí se ušlechtilě a zavazuje si mne k vděčnosti navěky, což je lehké břemeno, s nímž já půjdu rád až do smrti.“

„Nemluvte o tom, milý barone, vy byste jednal stejně na mém místě,“ řekl Vallombreuse, „dva řádní muži se vždycky dorozumějí. Zkřížené meče svazují srdce a dřív nebo později bude z nás dvojice přátel, jako byli Theseus a Pirithous, nebo Nisos a Euryales, nebo Pythias a Damon. Ale mne už nechte. Povězte raději mé sestře, jak se vám po ní stýskalo a jak jste na ni myslel na tom dvorci Sigognacu, kde já jsem jedl jako málokdy v životě, ačkoli jste říkal, že se tam zpravidla umírá hladem.“

„Já jsem tam také velmi dobře večerela,“ řekla Isabella s úsměvem, „a zachovala jsem si na to milou vzpomínku.“

„Nakonec v té hladové věži všichni hodovali jako Baltazar,“ zasmál se Sigognac. „Ale já se nestydím za tu šťastnou chudobu, která mi otevřela vaši duši, drahá Isabello. Blahořečím jí.“

„Myslím,“ řekl Vallombreuse, „že by bylo dobře, abych šel pozdravit otce a povědět mu, že jste přijel, je na to trochu připraven, to přiznám. Ale, komteso, je to opravdu jisté, že přijmete barona de Sigognaca za manžela? Nechtěl bych, aby došlo k nedorozumění. Vezmete si ho? Tak dobře. Mohu tedy odejít. Snoubenci si vždycky mají co říci, bývá to velmi nevinné, ale bratr by při tom překážel. Ponechám vás vám samým, jistě mi za to jen poděkujete, a ostatně řemeslo dueni není má věc. Sbohem. Vrátím se brzy pro Sigognaca a dovedu ho ke knížeti.“

Mladý vévoda prohodil nenuceně ta slova, dal si klobouk na hlavu a odešel, ponechav milence o samotě. Jeho přítomnost byla jistě příjemná, ale jeho odchod byl ještě vítanější.

Sigognac přistoupil k Isabelle, vzal ji za ruku a ona mu ji neodňala. Po několik minut se mladá dvojice dívala na sebe okouzlenými očima. Takové mlčení bývá výmluvnější než slova. Isabella a Sigognac byli tak dlouho zbaveni radosti se vidět, že se nemohli nasytit jeden druhého. Konečně baron řekl své mladé milence:

„Sotva si troufám věřit takové blaženosti. Oh! Mám já to podivnou hvězdu! Vy jste mě měla ráda, protože jsem byl chudý a nešťastný, a to, co mělo dovršit mou zkázu, je příčinou mého štěstí. Tlupa komediantů pro mne zachovala anděla krásy a ctnosti; útok ozbrojenou rukou mi dal přítele a váš únos způsobil, že vás poznal otec, který vás dlouho marně hledal; a to vše proto, že jedné tmavé noci v landách zabloudil vůz.“

„Měli jsme se milovat, to bylo psáno tam nahoře. Sesterské duše se vždycky najdou, když dovedou čekat. Na zámku Sigognacu jsem jasně cítila, že se můj osud naplňuje; žádná galantnost nedokázala dotknout se mého srdce, ale když jsem vás spatřila, pohnulo se. Vaše plachost dokázala víc než všechny smělosti a od té chvíle jsem se rozhodla, že budu patřit jenom vám nebo Bohu.“

„A přece, vy zlá, jste mi odepřela svou ruku, když jsem vás o ni na kolenou žádal; já dobře vím, že to bylo ze šlechetnosti, ale byla to krutá šlechetnost.“

„Napравím to, jak nejlépe budu moci, milý barone, a tu je ta ruka i s mým srdcem, které už máte dávno. Komtesa de Lineuilo-vá už nemusí mít takové skrupule jako chudá Isabella. Měla jsem jen jednu obavu, že z hrdosti mě už nebudete chtít. Ale že byste se neoženil s jinou ženou, kdybyste se mě vzdal? Že byste mi zůstal věrný, i kdybyste neměl naději? Myslíl jste na mne, když vás Vallombreuse přišel vyplašit ve vašem sídle?“

„Isabello, milá, ve dne nebylo ve mně myšlenky, která by neletěla k vám, a v noci, když jsem položil hlavu na polštář, jehož se kdysi dotklo vaše čelo, prosil jsem božstva spánku, aby mi ve svém rozmarném zrcadle ukázala váš kouzelný obraz.“

„A splnila vám to ta dobrá božstva často?“

„Ani jednou nezklamala mé očekávání a teprve ráno jste ode mne odcházela branou ze slonové kosti. Oh! Den mi připadal tak dlouhý a nejraději bych byl stále spal!“

„Také já jsem vás viděla mnoho nocí za sebou. Naše zamilované duše si dávaly schůzku v témže snu. Ale Bůh budiž pochválen, teď jsme spolu nadlouho, a doufám, navždycky. Vallombreuse je jistě s knížetem dohodnut, bratr by vás lehkovážně k tomu kroku nepřiměl, a kníže bezpochyby přijme vaši žádost příznivě. Víckrát se mnou o vás velmi pěkně mluvil a vždycky se na mě tak zvláštně díval, že jsem byla nanejvýš zmatena a nemohla jsem přijít na to, co myslí. Vallombreuse nikterak neřekl, že už nechal své nenávisti k vám.“

V té chvíli se mladý vévoda vrátil a řekl Sigognacovi, že kníže jej očekává.

Sigognac vstal, poklonil se Isabelle a šel s Vallombreusem mnoha pokoji, za nimiž na konci byl pokoj knížete. Starý velmož, oble-

čený v černém a s řády na prsou, seděl u okna ve velkém křesle za stolem, pokrytým tureckým kobercem a plným papírů a knih. Vyhlížel přívětivě, ale vážně jako někdo, kdo čeká slavnostní návštěvu. Světlo klouzalo po jeho čele v hedvábných odlescích a v něm se třpytilo jako stříbrné nitky několik vlasů, jež se vyvinuly z kadeří, které mu komorník přičesal na skráních. Měl mírný, pevný a jasný pohled, čas nechal své stopy na jeho tváři, ale to, co mu ubral na kráse, vynahradil mu v důstojnosti. I kdyby kníže neměl na sobě odznaky svého postavení, nebylo možné při jeho spatření nezakusit pocit úcty. I docela nevzdělaný a hrubý sedlák by v něm byl poznal pravého velmože. Kníže povstal z křesla, aby pozdravil Sigognaca, a pokynul mu, aby se posadil.

„Pane a můj otče,“ řekl Vallombreuse, „představuji vám pana barona de Sigognaca, který byl mým sokem a teď je mým přítelem, a dáte-li svůj souhlas, bude mým příbuzným. Jemu vděčím za to, že jsem přišel k rozumu. To není malý závazek. Pan baron přichází přednést vám ve vši úctě svou žádost a mně by bylo velmi milé, kdybyste mu vyhověl.“

Kníže pokynul vlídně, jako by vyzýval Sigognaca, aby promluvil.

Baron takto povzbuzen vstal, uklonil se a řekl:

„Jasnosti, žádám vás o ruku vaší dcery, slečny komtesy de Lineuilové.“

Starý velmož, jako by si chtěl nechat čas na uvážení, chvíli zůstal mlčky a potom řekl:

„Pane barone de Sigognacu, přijímám vaši žádost a dávám svůj souhlas k tomu sňatku, pokud má otcovská vůle se bude shodovat s přáním mé dcery, kterou nechci k ničemu nutit. Nechci být tyranem a je na komtese de Lineuilové, aby v té věci sama rozhodla. Musíme se jí zeptat. Mladé ženy mívají někdy prapodivné rozmary.“

Kníže řekl ta slova s jemným šelmovstvím a s duchaplným úsměvem dvořana, jako by dávno nevěděl, že Isabella Sigognaca miluje. Ale otcovská důstojnost chtěla, aby dělal, že o tom neví, i když mohl nepatrně naznačit, že o tom vůbec nepochybuje.

Po malé odmlce pokračoval:

„Vallombreusi, dojděte pro sestru, protože bez ní opravdu panu baronu de Sigognacovi nemohu odpovědět.“

Vallombreuse odešel a ve chvílce se vrátil s Isabellou, která byla víc mrtvá než živá. I při všem bratrově ujišťování nemohla ještě uvěřit takovému štěstí. Nadra se jí dmula pod živůtkem, s tváří jí zmizela všechna barva a kolena pod ní klesala. Kníže ji k sobě přitáhl a ona se tak chvěla, že se musila opřít o lenoch křesla, aby se nepoložila na zem.

„Dceruško,“ řekl kníže, „tento šlechtic vám prokázal tu čest, že mě žádá o vaši ruku. S radostí bych viděl toto spojení; pochází ze starobylého rodu, který má jméno bez poskvrny, a myslím, že splňuje všechny žádoucí podmínky. Mně je vhod, ale zalíbil se také vám? Plavovlásky často soudí jinak než hlavy šedivé. Zkoumejte své srdce, zeptejte se své duše a řekněte, chcete-li pana barona de Sigognaca za manžela. Dejte si čas; v tak vážné věci se spěchat nemá.“

Z laskavého a srdečného úsměvu knížete bylo dobře vidět, že žertuje. Isabella se osmělila, vzala otce kolem krku a řekla rozkošně lichotivým hlasem:

„Já nemusím tolik uvažovat. Když tedy pan baron de Sigognac je vám vhod, pane a otče můj, čestně a upřímně se přiznám, že ho mám ráda od té chvíle, kdy jsem ho spatřila, a že jsem si nikdy nepřála jiného manžela. Poslechnout vás tedy bude mé největší štěstí.“

„Nuže, podejte si ruce a dejte si hubičku na znamení zásnub,“ řekl vesele vévoda de Vallombreuse. „Román končí lépe, než jsme si při tom zamotaném začátku mohli myslet. Kdy bude svatba?“

„Dobrý týden,“ řekl kníže, „budou potřebovat krejčí, aby nastříhali a dali dohromady látky, a kočárníci budou potřebovat také tolik, aby dali do pořádku ekvipáže; zatím vám povím, Isabello o vašem věně; je to hrabství lineuilské, jehož titul máte a jež vynáší padesát tisíc renty, s lesy, lukami, s rybníky a ornou půdou,“ a podal jí svazek papírů. „A pokud jde o vás, Sigognacu, zde máte královský dekret, který vás jmenuje správcem kraje. Není pro to místo člověka vhodnějšího než vy.“

Ke konci toho výjevu se Vallombreuse vzdálil, ale vrátil se hned s lokajem, který přinášel poudzro v červeném sametovém obalu.

„Sestřičko,“ řekl mladé nevěště, „to je můj svatební dar,“ a podával jí schránku. Na víku bylo napsáno: »Pro Isabellu.« Byla

to skříňka, kterou kdysi nabídl herečce a již ona ctnostně odmítla. — „Tentokrát to přijměte,“ dodal s milým úsměvem; „a nedopusťte, aby ty diamanty a perly s nádherným leskem měly špatný konec. Ať zůstanou tak čisté jako vy.“

Isabella s úsměvem vyňala náhrdelník a dala si jej na krk, aby ukázala těm drahokamům, že už se na ně nezlobí. Potom ovinula kolem zápěstí trojitou šňůru perel a pověsila si k uším skvostné náušnice.

Co máme k tomu dodat? Když uplynul týden, vallombreuský kaplan spojil Isabellu a Sigognaca, jemuž za svědka byl markýz de Bruyères, v zámecké kapli, celé vyzdobené květinami a celé zářící svíčkami. Mladý vévoda přivedl hudebníky a ti zpívali Palestrinův motet hlasy, jež jako by přicházely s nebe. Sigognac zářil. Isabella v dlouhých bílých závojích byla k zbožňování půvabná, a toho, kdo to nevěděl, by nemohlo ani napadnout, že ta krásná, vznešená i skromná dáma, která vypadala jako rozená princezna, hrála kdysi v komediích, při svíčkách. Krajský správce a kapitán mušketýrů Sigognac neměl nic společného s tím nešťastným zemánkem, jehož bídu jsme popsali na začátku vyprávění.

Po skvostné hostině, při níž byl kníže, Vallombreuse, markýz de Bruyères, hrabě de l'Estang, rytíř de Vidalinc a několik počestných dam z rodinné přízně, oba manželé zmizeli; musíme je opustit na prahu svatební ložnice, zpívající jim polohlasem: »Hymen, ó Hyméné«, po starobylém způsobu. Tajemství štěstí musí být zachováno a ostatně Isabella je tak cudná, že by zemřela studem, kdybychom potají povolili jen jedinou sponku jejího žívůtku.

ZÁMEK ŠTĚSTÍ

EPILOG

Můžete si myslit, že když se milá Isabella stala baronkou de Sigognacovou, nezapomněla ve vznešenosti na dobré přátele z tlupy Herodovy. Nemohla je pozvat na svatbu vzhledem k jejich postavení, které už se s jejím neshodovalo, ale poslala jim všem dárky s takovou milou roztomilostí, že to zdvojnásobovalo jejich cenu. A také až do odjezdu společnosti často se přišla podívat na jejich hru a ovšem patřičně jim tleskala jako ta, jež se ve věci vyzná. Neboť nová baronka se nijak s tím neskrývala, že byla herečkou, což právě byl znamenitý způsob, jak vzít zlým jazykům chuť, aby na to ukazovaly, jak by jistě neopomenuly, kdyby z toho dělala tajemství. Ostatně vznešený rod, k němuž patřila, zamykal ústa všem, a její skromnost jí brzy získala srdce, i srdce žen, které se shodovaly v tom, že je velkou dámou jako málokterá u dvora. Král Ludvík XIII. slyšel o jejím příběhu a velmi chválil její počestnost a projevoval zvláštní přízeň Sigognacovi pro jeho chování, protože jakožto slušný panovník neměl v lásce nevázanou a prostopášnou mládež. Vallombreuse se stykem se svým švakrem zřetelně polepšil a kníže z toho měl velkou radost. Mladí manželé vedli tedy rozkošný život, čím dál tím zamilovanější jeden do druhého, a nijak nepociťovali, že by byli štěstím syti, jak na tom mnoho lidí troskotá. Ale už po nějakou dobu se Isabella zdála zaměstnána tajuplnou činností. Měla tajné porady se svým správcem, chodil k ní architekt s nějakými plány, dostávali od ní příkazy malíři a sochaři a odjížděli neznámo kam. To vše se před Sigogna-

cem tajilo za pomoci Vallombreusovy, který, jak se zdálo, měl klíč k tomu tajemství.

Uplynulo několik měsíců, jichž zřejmě bylo třeba k provedení jejích plánů, a jednoho krásného rána řekla Isabella Sigognacovi, jako by jí myslí prolétla náhlá myšlenka: „Můj milý pane, nemyslíte někdy na svůj ubohý zámek Sigognac a nemáte touhu podívat se na kolébku naší lásky?“

„Nejsem tak nevděčný a častokrát jsem na to myslil, ale neodvážil jsem se vyzvat vás k takové cestě a nevěděl jsem, zda byste byla ráda. Nebyl bych si troufal vytrhnout vás ze zábav u dvora, jehož jste ozdobou, a vést vás na polorozpadlý zámek, kde hospodaří myši a sovy, třebaže jej mám raději než bohaté paláce, protože je to staleté sídlo mých předků a místo, kde jsem vás po prvé spatřil, pro mne tedy místo navždy posvátné, kde bych rád zbudoval oltář.“

„A já,“ pokračovala Isabella, „často jsem se ptala, zda šípkový keř v zahradě má ještě růžičky.“

„Má je,“ řekl Sigognac, „na to bych přísahal. Ty divoké keře jsou houževnaté a ostatně vy jste se jej dotkla a pokvete tedy i o samotě.“

„Proti tomu, jak to bývá s manželi,“ řekla s úsměvem baronka de Sigognacová, „vy jste po sňatku galantnější než předtím a skládáte pro manželku madrigaly jako pro milenku. Protože vaše přání se shoduje s mým rozmarem, co byste tomu říkal, abychom jeli tento týden? Počasí je krásné, velká vedra už přešla a budeme mít příjemnou cestu. Vallombreuse pojedete s námi a vezmu s sebou i Chiquitu, ráda zase uvidí svůj kraj.“

Přípravy byly brzy hotovy. Vydali se na cestu a jeli rychle a příjemně. Vallombreuse dal předem na určitých místech připravit přípráže, a tak za několik dní dojeli na místo, kde z velké silnice odbočovala alej, vedoucí k Sigognacovu hrádku. Mohlo být tak dvě hodiny odpoledne a nebe zářilo jasným světlem.

Ve chvíli, kdy kočár zahýbal do aleje a pojednou se otevřel výhled k zámku, Sigognac měl něco jako oslnění; nepoznával už místa, která měl tak důvěrně v paměti. Cesta už nebyla rozježděná. Mezi ostříhanými živými ploty už pocestný mohl projít, aniž jej jejich drápy poškrábaly. Stromy, znalecky kleštěné, vrhaly

přesně ohraničený stín a jejich loubí tvořilo rámeček docela novému pohledu.

Na místě polorozvaleného dvorce, na jehož žalostný popis se pamatujete, zvedal se ve veselém slunečním paprsku zámek docela nový, podobající se starému tak, jako se syn podobá otci. V jeho tvaru však nebylo nic změněno. Měl totéž architektonické rozvržení. Jenže jako by v těch několika měsících omládl o několik století. Vypadlé kameny byly zase na svém místě. Štíhlé bílé vížky, přikryté pěknou břidlicovou střechou, se hrdě držely na čtyřech rozích hrádku jako feudální strážkyně a točily v blankytu pozlacenými korouhvičkami. Starou propadlou střechu s lišejníkem a mechem na taškách nahradila nová střecha s elegantním kovovým hřebenem. Okna už nebyla zatlučena prkny, leskly se v nich nové okrouhlé nebo kosočtvercové tabulky v olověném zasazení; žádná trhlinka už nezela na fasádě, ta byla úplně obnovena. Skvostná dubová vrata s bohatým kováním uzavírala bránu, která dříve měla staré, červotočivé, těžko se zavírající veřeje s oprýskaným nátěrem. Na klenáku nad obloukem brány uprostřed fanfrnochů, obnovených citlivým dlátem, zářil erb Sigognaců: tři čápi v modrém poli, s tím ušlechtilým heslem, jež dříve bylo smazáno, teď dokonale čitelné ve zlacených písmenech: *Alta petunt*.

Sigognac chvíli mlčel, upíraje oči na tu zázračnou podívanou, potom se obrátil k Isabelle a řekl jí: „To vám, milostivá vílo, vděčím za tuto proměnu svého hrádku. Jen jste se jej dotkla čarovnou hůlkou, a vrátila jste mu nádheru, krásu a mladost. Jsem vám nesmírně vděčen za toto překvapení, je rozkošné a milé jako vše, co pochází od vás. Neřekl jsem nic, a vy jste uhodla skryté přání mé duše.“

„Poděkujte také,“ odpověděla Isabella, „jistému kouzelníkovi, který mi v tom všem mnoho pomáhal,“ a ukázala na Vallombreuse, sedícího v koutě kočáru.

Baron stiskl ruku mladému vévodovi.

Za této rozmluvy kočár dojel na pravidelné volné místo, upravené před zámkem, jehož komíny z červených cihel posílaly k nebi široké kotouče bílého kouře, který ukazoval, že v zámku očekávají významné hosty.

Petr v krásné nové livreji stál na prahu brány, jejíž veřeje ote-

vřel, když kočár přijížděl. Baron, baronka a vévoda vystoupili u paty schodiště. Osm nebo deset lokajů, seřazených ve špalíru na schodech, se klanělo novým pánům, které dosud neznali.

Obratní malíři vrátili freskám na stěnách ztracenou svěžest. Herkulové na sloupcích drželi pohodlně namalovanou římsu díky naditým svalům po florentském způsobu. Římští císaři se vypínali v ohnivém purpuru. Zatékající dešťová voda už nemalovala šmouhami mapy pod klenbou a mezi malovaným žebrovím byla obloha bez mráčků.

Taková proměna byla provedena všude. Dřevěné obložení a parkety byly obnoveny. Starý nábytek byl nahrazen novým, podobných tvarů. Vzpomínka nebyla vyhoštěna, jenom omládl. Flanderský koberec s lovcem divokých kachen dosud zdobil Sigognacův pokoj, ale byl odborně vyčištěn a jeho barvy ožily. I lože bylo totéž, jenže trpělivý řezbář ucpal dírky od červotoče, doplnil figurkám na čelech postele nosy a prsty, které jim chyběly, vyplnil listoví ozdob tam, kde vypadalo, zvýraznil otřelé ornamenty a vrátil starému nábytku původní podobu. Bílý a zelený brokát stejného vzorku splýval v záhybech mezi spirálami točících sloupků, nalakovaných a dobře vyleštěných.

Jemnocitná Isabella nechtěla nemístný přepych, jakého je snadno dosáhnout, když máme v ruce dost peněz, myslila na to, aby způsobila radost duši něžně milovaného manžela tím, že mu vrátí dojmy z dětství, ale zbavené bídy a smutku. V tom sídle, kdysi tak melancholickém, teď všechno se zdálo veselé. Dokonce i portréty předků, očištěné od špíny, restaurované a s novým lakem, se mladistvě usmívaly ve zlatých rámech. Podmračené vdovy a upejpavé slečny se už nemračily jako kdysi na Isabellu, která z herečky se stala baronkou; vítaly ji do rodiny.

Na dvoře už nerostly kopřivy ani kozí pysk a žádný ten plevel, jemuž se daří ve vlhkosti, v samotě a v zanedbanosti. Dlážďení se spárami vyplněnými maltou už nemělo zelenou obrubu, jako to je v opuštěných domech. V pokojích, jejichž dveře byly dříve zatlučeny, byla okna s jasnými tabulkami, skrze něž bylo vidět záclony z bohaté látky, jež ukazovaly, že jsou připraveny pro hosty.

Schody s rampy k zahradě byly upevněny a zbaveny mechu, už se neviklaly pod příliš důvěřivým krokem. Pod rampou, pečlivě

uchován, rozkvétal šípkový keř, ten, který kdysi daroval růžičku mladé herečce ráno v den Sigognacova odjezdu. Měl ještě jednu, kterou Isabella utrhla a vložila za ěadra, viděla v tom šťastnou předpověď pro trvání svého milostného štěstí. Zahradník se přičinil neméně než architekt; díky jeho nůžkám byl navrácen pořádek do toho pralesa. Nebylo už chapadel větví, jež zatarasovala cestu, nebylo tu už křoví s ostrými drápy. Stromy si zase zvykly tvořit loubí a aleje. Přistřižený zimozráz vroubil záhony se všemi květinami, co jich může Flóra vysypat z košíčku. Na konci zahrady Pomona, zbavená lišejníků, vystavovala na odiv svou bělostnou nahotu bohyně. Obratně přizpůsobený mramorový nos jí zase vrátil řecký profil. V košíčku už neměla jedovaté houby, ale dobře sochařsky napodobené ovoce. Ze lví tlamy crčela hojná a čistá voda do nádrže. Popínavé rostliny, kývající zvonečky všech barev a zachycující se úponkami na pevném, zeleně natřeném mřížoví, pitoreskně zakrývaly ohradní zeď a dávaly přívětivě venkovský vzhled klenbě z kamének, jež byla výklenkem pro sochu. Nikdy, ani ve svých krásných dnech, nebyly zámek a zahrada upraveny s takovým bohatstvím a vkusem. Nádhera Sigognacu, která na tak dlouho se zatměla, zářila v plném lesku.

Sigognac, udiven a uchvácen, jako by chodil ve snách, tiskl k srdci Isabellinu ruku a nestyděl se za dvě slzy pohnutí, jež mu skanuly po tvářích.

„Teď jsme si tu už všechno prohlédli,“ řekla Isabella, „a musíme se tedy podívat na statky, které jsem potají koupila, abych úplně nebo pokud možno obnovila staré baronské panství Sigognac. Dovolte mi, abych se převlékla do jezdeckého úboru. Nebude mi to dlouho trvat, jsem ze svého bývalého řemesla zvyklá měnit kostým rychle. Vy si zatím vyberte koně a dejte osedlat.“

Vallombreuse šel se Sigognacem, který uviděl ve stáji, kdysi prázdné, deset krásných koní na dobře vystlaných stáních, oddělených dubovými příčkami. Pevné a hladké koňské hřbety se sametově leskly. Ušlechtilá zvířata zaslechla návštěvníky a obrátila k nim své rozumné oči. Pojednou se ozvalo zařehotání; to Bayard poznal svého pána a zdravil ho svým způsobem; ten starý služebník, kterého sem Isabella dala poslat, měl v řadě nejteplejší a nej pohodlnější místo. Jeho žlab byl plný rozdrčeného ovsa, aby

jeho dlouhé zuby neměly práci se žvýkáním; pod nohama mu spal jeho kamarád Miraut, teď se zvedl a přišel pánovi olízat ruku. Pokud jde o Belzebuba, ten se ještě neobjevil, ale z toho nesmíme obviňovat jeho kočičí srdéčko, ale opatrné zvyky jeho rodu, vždyť celý ten rumrejch na místě, kdysi tak klidném, ho strašně poplašil. Byl schován na půdě a čekal na noc, aby se vynořil a konal své služby milovanému pánovi.

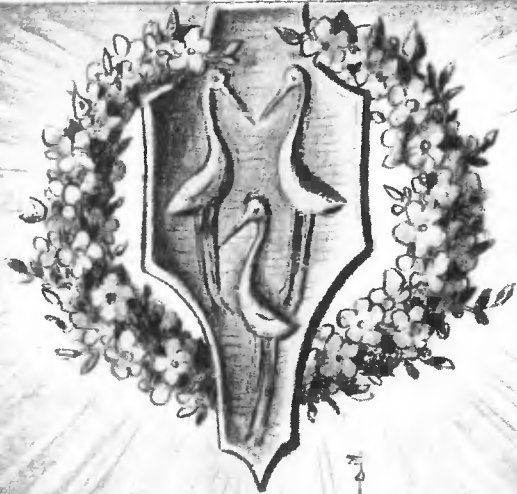
Baron poplácal Bayarda a vybral si krásného ryzáka, kterého hned vyvedli ze stáje. Vévoda si vzal kosmonosého španělského koně, který byl hoden, aby nosil infanta, a pro baronku dali bohaté sedlo, potažené zeleným sametem, na roztomilého bílého klusáka.

Isabella přišla brzy, oblečena v nadmíru půvabný kostým amazonky, který slušivě uplatňoval její jako vysoustruhovanou postavu. Byl to modrý sametový kabátek, zdobený stříbrnými knoflíky, šňůrkami a prýmky, se šůsky, spadajícími na dlouhou sukni z perlově šedého saténu. Měla na hlavě bílý plstěný pánský klobouk, přizdobený modrým kadeřavým pérem, ohnutým vzadu až na šíji. Aby mladé ženě rychlá jízda necuchala vlasy, měla je v modré síťce s roztomile koketními stříbrnými kapičkami.

Isabella v tomto obleku byla rozkošná a i ty nejpyšnější dvorské krásky by byly před ní musily stáhnout vlajku; z obvykle tak skromného půvabu barončina dával tento oděv vyniknout její hrdé stránce, z níž bylo znát její vznešený původ. Byla to stále Isabella, ale byla to také dcera knížete, sestra vévody, manželka šlechtice, jehož urozenost byla starší než křížové války. Vallombreuse si toho povšiml a neodpustil si poznámku: „Sestřičko, vy dnes vypadáte velkolepě! Jistě ani královna Amazonek Hippolyta nevypadala pyšněji a vítězněji!“

Sigognac Isabelle podržel nohu a ona se lehce vyhoupla do sedla. Vévoda a baron sedli na své koně a jízdni družina vyjela před zámek, kde potkali markýze de Bruyères a několik šlechticů ze sousedství, kteří jeli pogratulovat novomanželům. Chtěli se vrátit, jak zdvořilost vyžadovala, ale hosté trvali na tom, že nechtějí tak obtěžovat, aby jim zkazili vyjížďku, a obrátili koně, aby doprovodili mladou dvojici a vévodu de Vallombreuse.

Družina tak vzrostla o pět nebo šest osob v parádním obleku,

neboť ti zemánci se vystrojili, jak mohli nejlépe, a vypadalo to slavnostně a nádherně. Byl to skutečný průvod princezny. Projeli po dobře udržované cestě zelenajícími se loukami, pozemky, jimž obdělání vrátilo úrodnost, výnosnými poplužními dvory, dobře ošetřovanými lesy.

To všechno patřilo Sigognacovi. Landy s fialovým vřesem jako by ustoupily dál od zámku.

Když projížděli jedlovým lesem na pomezí baronství, ozval se štěkot psů a hned nato se objevila Yolanda de Foix, doprovázena svým strýcem komandérem a jedním nebo dvěma šviháky. Cesta byla úzká a obě skupiny projely těsně vedle sebe opačnými směry, třebaže se snažily jedna druhé uhnout. Yolanda, jejíž kuň se vzpínal a vyhazoval, zavadila sukni o sukni Isabellinu. Hněvem jí zrudly tváře a ve zlosti hledala nějakou urážku, ale Isabella byla povznesena nad ženskou marnivost; ani na mysl jí nepřišlo, že by se mohla pomstít za ten pohrdavý pohled, kterým se na ni Yolanda tenkrát podívala s tím slovem: »cikánka«, a bylo to skoro na témže místě. Pomyslně si spíše, že triumf sokyně může zraňovat když ne srdce, tedy aspoň pýchu Yolandinu, a důstojně, skromně a půvabně pozdravila slečnu de Foix. Ta se div nepominula z toho, že byla nucena odpovědět lehkým pokývnutím. Baron de Sigognac ji s lhostejným a klidným pohledem naprosto uctivě pozdravil a Yolanda nepostihla v očích bývalého zbožňovatele ani jiskřičku starého plamene. Šlehla koně a odjela tryskem, odvádějíc s sebou svou skupinku.

„Při Venuši a Kupidovi,“ řekl vesele Vallombreuse markýzi de Bruyères, vedle něhož jel, „to je krasavice, ale vypadá počertech nevlídně a divoce! Jakými pohledy si změřila mou sestru! To bylo jako rány dýkou!“

„Když byla žena v kraji královnou,“ odpověděl markýz, „nerada se vidí svržena s trůnu, a tady vítězství patří rozhodně paní baronce de Sigognacové.“

Družina se vrátila do zámku. Hosté byli unešeni skvostným obědem, který byl podáván v sále, kde kdysi u ubohého barona večereli herci z vlastních zásob, protože v jeho špiži nic nebylo. Skvělé stříbrné příbory se Sigognacovým erbem se leskly na damaškovém ubrusu, v jehož ozdobách byli vetkáni tři heraldičtí

čápi. Některé kusy ze starého nádobí, jež nebyly docela k nepotřebě, byly nábožně ošetřeny a zamíchány mezi moderní nádobí, aby ten přepych nevypadal příliš nový a aby starý Sigognac trochu přispěl k nádheře nového. Posadili se ke stolu. Isabella seděla na témže místě jako kdysi v oné slavné noci, jež změnila baronův osud; myslela na to, Sigognac také, a manželé si vyměnili milenecký úsměv, rozněžnělý vzpomínkou a zářivou budoucností.

U příborníku, kde lokaj krájel maso, stál muž atletické postavy, s širokou bledou tváří, obklopenou hustým tmavým plnovousem, oblečený v černém sametu, na krku se stříbrným řetězem, a čas od času majestátně dával lokajům pokyny. U kredence, plné lahví, brichatých a protáhlých a opět jiných opletených, podle toho, odkud pocházely, se i přes stařecké třesení velice činila směšně podivná postava s rabelaisovským trudovitým nosem, s tvářemi nalíčenými pijáckou červení, s očima, která šibalstvím koukala každé na jinou stranu, a s obočím do stříšky. Sigognac, pohlédnuv náhodou v tu stranu, poznal v prvním tragického Heroda a v druhém groteskního Blazia. Isabella viděla, že si všiml jejich přítomnosti, a zašeptala mu do ucha, že chtěla ty milé lidi nadále už uchránit před hereckého života a učinila jednoho správcem, druhého sklepníkem na Sigognacu, kteréžto funkce jsou zcela pohodlné a nedají moc práce; s čímž baron souhlasil a manželce to schválil.

Hostina se brala svým chodem a láchve, které Blazius čile vyměňoval, šly jedna za druhou. Sigognac ucítil, že o koleno se mu opřela hlava a na druhém jako na kytaře hrají ostré drápky dobře známou árii. Byli to Miraut a Belzebub, kteří využili pootevřených dveří a vloudili se do sálu, a třebaže jim ta skvělá a četná společnost naháněla strach, přišli se dožadovat u pána svého podílu na hostině. Sigognac nechtěl teď v hojnosti zapudit ty pokorné přátele své bídy. Pohládl Mirauta, poškrábal Belzebuba na hlavě za ustřiženýma ušima a dal oběma bohatý příděl dobrých kousků. Drobtý tentokrát představovaly tučné kusy paštiky, zbytky z koropty, rybí řezy a jiné šfavnaté chody. Belzebub se blahem pomínil a svou drápkatou tlapkou žádal nové a nové pamlsky, ale neunavil nezměnitelnou trpělivost Sigognacovu, kterého tato žravost bavila. Konečně nafouklý jako měch a s nohama rozkročenýma odešel černý kocour, když už sotva mohl přísti, do pokoje

s flanderským gobelímem a stočil se do klubíčka na svém obvyklém místě, aby tam trávil to bohaté občerstvení.

Vallombreuse držel krok s markýzem de Bruyères a zemánkové neúnavně připíjeli manželům vrchovatými sklenicemi a Sigognac, od přírody a ze zvyku střídmý, jim odpovídal tak, že vždy omočil rty ve stále plné sklenici, kterou nikdy nevyprázdnil. Konečně se zemánkové s kocovinou v hlavách zvedli vrávoravě od stolu a s trochou přispění lokajů se dostali do pokojů, které byly pro ně připraveny.

Isabella se omluvila únavou a odešla při zákuscích. Chiquita, povýšená na komornou, jí pomohla při svlékání a upravila ji na noc s tou mlčelivou hbitostí, již se její služba vyznačovala. A byla z Chiquity teď krásná dívka. Její pleť, kterou už nezpracovávaly nepohody, jí zjasněla, ale zůstala jí ta živá a vášnivá bledost, kterou malíři tak obdivují. Její vlasy už se seznámily s hřebenem a měla je pěkně staženy červenou stuhou, jejíž konce jí spadaly na snědou šíji. Na krku měla stále tu šňůru perel, kterou jí dala Isabella a jež pro tu podivnou dívku byla viditelným znamením jejího dobrovolného otroctví, jakýmsi kouzlem, jež mohla zlomit pouze smrt. Chodila v černých šatech a nosila smutek za svou jedinou lásku. Její paní jí v tom rozmaru nebránila. Chiquita už neměla v pokoji nic na práci, políbila tedy Isabelle ruku, jak nikdy večer neopomněla, a odešla.

Když se Sigognac vrátil do tohoto pokoje, kde strávil tolik osamělých a truchlivých nocí, poslouchaje, jak minuty dlouhé jako hodiny padají kapka po kapce a jak vítr žalostně sténá za starými čalouny, uviděl ve světle lampy, zavěšené na stropě, mezi záclonami z bílého a zeleného brokátu krásnou hlavu Isabelly, jež se k němu vykláněla s čistým a milým úsměvem.

To bylo úplné uskutečnění jeho snu, z té chvíle, kdy nemaje už naděje a domnívaje se, že je navždy odloučen od Isabelly, pohlížel na prázdné lůžko s hlubokou zádumčivostí. Věru, že osud dělal věci dobře!

K ránu Belzebub s podivným nepokojem slezl s křesla, kde strávil noc, a těžce se vydrápal na lůžko. Když se tam dostal, strčil čumáčkem do ruky svého pána, který ještě spal, a pokusil se o předení, které vypadalo jako chroptění. Sigognac se vzbudil a uvi-

děl, jak Belzebub se na něho dívá, jako by se dovolával lidské pomoci, maje velké zelené oči strašně rozšířené a už skelné a jako vyhaslé. Srst ztratila hedvábný lesk a zplihla jako zvlhlá předsmrtným potem. Třásl se a hrozně se namáhal, aby se udržel na nohou. Celým svým chováním vypadal, jako by viděl něco strašlivého. Potom padl na bok, několikrát sebou křečovitě škulbl, vyrazil vzlyk jako rdoušené dítě a ztuhl, jako by mu neviditelné ruce natahovaly údy. Bylo po něm. To smrtelné zachrčení vyrušilo mladou ženu ze spánku.

„Chudáčku Belzebube,“ řekla, vidouc poslého kocoura, „snášel jsi se Sigognacem bídu, a blahobyt už nepoznáš.“

Je ovšem nutno přiznat, že Belzebub zahynul jako oběť své nestřídmosti. Potíže s trávením ho zadusily. Jeho vyhladovělý žaludek nebyl zvyklý na takové hody.

Tato smrt se dotkla Sigognaca víc, než lze povědět. Nebyl toho mínění, že by zvířata byla jen pouhé stroje, a přimýšlel jim duši nižší povahy, než je duše lidská, ale přece schopnou chápání a citu. Tak smýšlejí ostatně všichni ti, kdo dlouho žili o samotě ve společnosti psa, kočky nebo jiného zvířete a měli dost času je pozorovat a být s ním ve stálém styku. A tak s vlhkým okem a se srdcem proniknutým smutkem zabalil pečlivě Belzebuba do kusu látky, aby jej navečer pohřbil, což snad se může zdát obyčejným lidem směšným a svatokrádežným.

Když nastala noc, vzal Sigognac motyku, lucernu a Belzebubovo tělo, tuhé v tom hedvábném rubáši. Šel do zahrady a kopal jámu pod šípkovým keřem, ve světle lucerny, jejíž paprsky probouzely hmyz a přitahovaly můry, jež tloukly o její rohovinu prášivými křídly. Hodina byla tmavá. Sotvaže bylo možno uhodnout srpek měsíce v trhlině mraku černého jako inkoust a v tom výjevu bylo více slavnostního, než zasluhoval kočičí pohřeb. Sigognac kopal dál, protože chtěl pohřbit Belzebuba dost hluboko, aby ho dravá zvířet nemohla vyhrabat. Pojednou z želízka motyky odskočila jiskra, jako by narazil na křemen. Baron si myslil, že je to kámen, a rozmáchl se silněji, ale údery měly divný zvuk a práce nepokračovala. Sigognac si tedy posvítil lucernou, aby poznal překážku, a uviděl, nikoli bez překvapení, víko jakéhosi dubového kufru, truhlice, pobité silnými zrezivělými železnými pláty, zrezi-

vělymi, ale dosud pevnými. Odkopal zemi kolem a truhlici uvolnil, a když použil motyky jako páčidla, podařilo se mu záhadnou truhlici přes její značnou váhu dostat na okraj díry a vysunout ji na pevnou zemi. Do prázdné jámy uložil Belzebuba a potom ji zasypal.

Když práci skončil, pokusil se odnést nález do zámku, ale bylo to příliš těžké břemeno pro jednoho muže, i silného, i šel Sigognac pro věrného Petra, aby mu pomohl. Sluha a pán vzali truhlici za držadla a prohýbajíce se pod tím nákladem odnesli ji do zámku.

Petr rozbil sekerou zámek, víko odskočilo a odkrylo pořádnou hromadu zlatých mincí. Unce, kvadruply, zecchiny, genoviny, portugalské tolary, dukáty, kruzady, andělské tolary a jiné mince různých ražeb a zemí, ale žádnou mincí moderní. Mezi těmi zlatými penězi byly starobylé klenoty zdobené drahokamy. Když truhlici vyprázdnili, našel Sigognac na dně pergamen, na jehož pečetích byl sigognacký erb, ale písmo bylo rozrušeno vlhkostí. Jenom podpis byl ještě trochu zřetelný a baron rozluštil tato slova: *Raymond de Sigognac*. Bylo to jméno jednoho z jeho předků, který kdysi odešel do války a nikdy se už nevrátil, tajemství jeho smrti nebo zmizení zůstalo nevysvětleno. Měl jenom syna v útlém věku, a když odjížděl na nebezpečnou výpravu, zakopal svůj poklad a sdělil tajemství pouze jednomu důvěryhodnému muži, kterého pravděpodobně stihla smrt, než mohl o skryši povědět zákonnému dědici. Od doby toho Raymonda začal úpadek Sigognacova rodu, kdysi bohatého a mocného. Takový byl aspoň ten velmi pravděpodobný román, jak si jej sestavil baron z těch slabých známek; ale nepochybné bylo, že ta truhlice mu patří. Zavolal Isabellu a ukázal jí všechno to zlato na hromadě.

„Belzebub byl rozhodně dobrý duch Sigognaců,“ řekl baron. „Svou smrtí mě obohatil a odešel, když přišel anděl. Neměl tu už co dělat, protože vy mi přinášíte štěstí.“

Konec

DOSLOV

Théophile Gautier se narodil 31. srpna 1811 v Tarbes v departmentu Vysoké Pyreneje, ale už od dětství žil v Paříži. Otec byl důstojník, royalista, měl živý zájem o literaturu a umění, výchovu a vzdělání synovo vedl spíše on než škola; nijak mu také nebránil, spíše podporoval jeho umělecké sklony. Už na studiích se Théo, jak mu v Paříži říkali, seznamuje s Gérardem de Nerval — a píše básně. Po nějakou dobu chodí do malířské školy Rioultovy, ale brzy se věnuje jen literatuře a vstupuje s Nervalem do výstředního kroužku mladých romantiků Jeunes-France.

Tyto skutečnosti jeho dětství a mládí, a ovšem i povahové rysy předznamenávají celý jeho život, v různých podobách jsou stále přítomny i v jeho díle. Vysoké Pyreneje a blízké Španělsko, společenská odloučenost otcova — povoláním i přesvědčením, v důsledku toho i zhrdání politickými zmatky doby, odloučenost a výjimečnost výchovy, sklon k malířskému vidění světa a jistá bojovnost povahy, to všechno určuje jeho postoj ke světu a také jeho umělecké přesvědčení a tvorbu.

Zdálo by se, že pro všechny tyto předpoklady se musí stát konzervativcem — ale on právě konzervativcem není. Z časové vzdálenosti a po tolika změnách se nám pohled na jeho dobu i osobu zplošťuje, ale právě u něho zřetelně vyniká to, co revolučního bylo v romantismu — involnění osobnosti. Už první jeho kroky na veřejnosti jsou namířeny proti konzervatismu a maloměšťáctví, později přistupuje i ostrý a už uvědomělý boj proti jakémukoliv akademismu, proti každé strnulosti a konvenci. Rokem obratu je pro něho rok 1830. Vydává první svou knížku Poezií. Při představení Hugovy hry Hernani, která byla manifestem francouzského romantismu, je jedním z nejbojovnějších účastníků této pětky mezi starým a novým. Přijde tam

v rudé vestě, pour épater le bourgeois, to on razí to heslo. Píše o tom později ve vzpomínkách: „Měl jsem rád tu ušlechtilou barvu, zneuctěnou politickým zuřením, je to purpur, krev, život, světlo, teplo...“. Píše, že ji nesl jako muletu do býtl arény, a měšťáci „ti volí uvidí rudou a budou slyšet Hugovy verše... a zůstanou hloupt“.

Zůstane sice do smrti v obdivu věrný Hugovi — ale se skupinou Jeunes-France se skoro vzápětí rozchází, odvrací se prudce od poezie osobních citů a vytváří si novou poetiku, která je nesena heslem umění pro umění, při nž jde především o dokonalost formy, o vyjádření krásy krásou. Odmítá jakoukoli služebnost umění, „nemá žádné barvy politické, není ani rudý ani bílý... nevítmá si revoluci... dobře cítí nepřítodnost takového vystoupení, a přece neváhá hodit mezi dvě smečky, možná mezi dva mory svazek čistě literární.“ Krásné dílo je jako květ, jako pták, má opodstatnění samo v sobě. Byl by však omyl, že chce jen prázdnotu formu — právě on říká, a předchází tak teorie Croceho, že krásná forma nemůže být bez krásného obsahu. Toto jeho vyhlášení v předmluvě k Poeziím z r. 1832 se stává později krédem družiny parnasistů, když v r. 1866 je založen časopis *Le Parnasse contemporain*. Svou péči o formu vyjadřuje tak, že verš má být dílo dokonalého, poctivého řemesla jako kamej, jako vybroušený křišťál. Odvrat od romantického snění a osobních citů se jeví jasně v jeho úsilí o „obrázky“, „krajiny“, „interiéry“, „fantazie“, kde mu jde o uzavření věcí současného i minulého života do básnického tvaru, zároveň ale také o jejich stylizaci. V tomto obrázení k vnějšku, v těchto „popisech“ se jasně projevuje jeho malířský sklon, jeho veliké nadání — vidět. Není zcela správné, když mu Vrchlický a jiní i v jeho vlasti vytýkají, že pro krásnotu formu „zanedbával myšlenku“. Nic nezanedbával, prostě takový byl. Jeho prohlášení umění pro umění bylo reakcí na služebnost umění pomějivým myšlenkám a reakcí na romantické prodlévání u vlastního nitra — on je zamýšlel jako přepis nepomějivého, zobjektivnění toho, co krásné je a zůstává. Je zajímavé, že parnasisté se dovolávají nejen jeho, ale i Leconte de Lisle a Baudelaira, když už z nich a zejména z Baudelaira vychází nový směr, symbolismus. Ale v dějinách umění jako v dějinách myšlení je všechno vždy tak sřetěženo.

Gautier nebyl plodný básník. Svou knižetku poezií vydává znovu rozšířenou zejména o báseň *Albertus*, potom *Komedii Smrti*, v roce 1845 cyklus *Espana a konečně 1851 slavnou sbírku Émaux et Camées*, (*Smaltý a kameje*), jejíž samotný název je jeho heslem formální dokonalosti

a jež v konečné podobě vychází až několik měsíců před jeho smrtí r. 1872.

Byl by naprostý omyl domnívat se, že se Gautier při svém vyhraněném individualismu izoloval od současného dění. Odmítá sice jakoukoli služebnost umění, ale sám celý život sloužil a celý život se snažil být ve službách dobrého, bez ohledu na záliby současnosti, často v novém a novém boji proti nim. Byl literárním a uměleckým kritikem v různých časopisech, zejména v *Chronique de Paris*, kam jej uvedl Balzac. Ve svých kritikách se ukázal jako duch moderní a velmi citlivý; a musíme se jenom sklonit před tou jeho malou ješitností, když na sklonku života říkal, že žádný jeho soud nebyl pozdějším vývojem popřen. Je to pravda. Byl to on, kdo pro Francii objevil Wagnera, on prosazoval Berlioze, on také jasně viděl význam Baudelaireův, dovedl hájit Balzaca jako Huga, v malířství Ingrese i Delacroixe, byl to on, kdo se ve Francii platně snažil o rehabilitaci Shakespeara. Byl to postoj, který se nám zdá samozřejmý — jenže v tomto světě bohužel pravda a správné hodnocení nikdy tak docela samozřejmě nebyly a nejsou.

Jako se při představení Hernaniho postavil na stranu nového umění proti šosákům, tak stál na straně nového proti strnulému nebo zkaženému po celý život. Vždycky bojoval proti akademismu, proti průměrnosti a měšťáckému vkusu v umění, měl hrůzu z receptů a z formulek, z konvence a z módy, jakou byl třeba Scribe. Byl ve svých úsudcích nezávislý, neúprosný a byl v nich vždy poctivý. Jeho kritiky jsou kronikou celého kulturního dění ve Francii a čas je jenom potvrdil. Dal do služeb umění celé své rozsáhlé znalosti z literatury, hudby a zejména z malířství, které po celý život zůstalo jeho láskou. Napsal *Histoire des Peintres (Dějiny malířů)* a *Les beaux-arts en Europe (Výtvarné umění v Evropě)*. Kromě kritik, jež byly sebrány až po jeho smrti, vydal *Portraits contemporains (Současné portréty)*, *Portraits et souvenirs (Portréty a vzpomínky)* a *Histoire du romantisme (Dějiny romantismu)*, k nimž se přimyká i jeho výtečná studie *Le progrès de la poésie française depuis 1830 (Vývoj francouzské poezie po r. 1830)*. To vše i dnes zůstává nejen znamenitým materiálem pro literárního historika, ale i skvostnou a poučnou četbou pro každého, kdo má rád literaturu a umění. Byl zatlačen halasnějšími jmény, ale jemu zůstanou vždy dva dobré přívlastky: poctivý a nezanjatý.

Méně úspěšně se pokusil i o divadlo, význam měla jenom jeho tvorba v baletu. Ve spolupráci se skladatelem Adamem psal texty pro některé balety, jež tančila slavná Carlotta Grisi. Byl s ní spojen příbuzensky, měl s její sestrou dvě dcery, z nich Judita Gautierová psala romány i divadelní

hry. Také do tohoto druhu umění přináší novost, s jeho jménem je spojeno obnovení baletu ve Francii a nové jeho formy.

Gautier mnoho cestoval, byl to člověk dychtivý a zvědavý. Z cest do Španělska, kromě básnické sbírky *España*, máme knihu *Tra los montes* (Za horami), napsal *Voyage en Italie* (Cesta do Itálie) a konečně *Russie*. Itálie kromě Španělska byla jeho zamilovanou zemí — a když v Émaux et Camées čteme ty těžko přeložitelné *Variace* na benátský karneval, vynořují se před námi živě nejen Benátky, ale i celé ovzduší minulosti — a zejména Gautierovy současnosti; byl to malř i hudebník, kdo to napsal.

Prózy, kromě nemnoha krátkých povídek, máme od něho jen dvě a obě významné. Roku 1835 vydává *Mademoiselle de Maupin* (Slečna Maupinová), román o výstřední herečce ze XVII. století, a předmluva k tomuto dílu — jako celý román sám — je zase výzvou, rukavicí, kterou hodil do tváře měšťákovi a jeho morálce. Připomeňme si jen tu dobu, dobu mezi dvěma zhaslými revolucemi, dobu šosáckého pohodlí, pikových vest a holí se stříbrnými knoflíky! A do toho on říká se sžíravou ironií: „Jednou z nejpotvornějších věcí té slavné epochy, v níž máme štěstí žít, je nepopíratelně rehabilitace ctnosti...“. Mluví ostře proti pokrytectví, které s „největší dobromyslností spojuje Robespiera s Ježíšem... a Skutky Apoštolů s dekrety svatého konventu“, obrací se ostře proti morálce utilitarismu a znovu prohlašuje své umělecké krédo: „Vy jste švec, já jsem básník. Pro mne je užitečné, aby se mi verše dobře rýmovaly... Nechci snižovat znamenitě povolání ševce a vážím si jej stejně jako povolání konstitučního monarchy, ale pokorně se přiznám, že budu mít raději rozbitý střevíc než špatně rýmovaný verš a že se spíše obejdu bez bot než bez básně.“

Román *Slečna Maupinová* je ostatně souběžným projevem jeho zájmu o divadlo a jeho záliby v historii, zejména právě XVI. a XVII. století. Hledá spřízněné duchy jak v začátcích francouzského nového divadla a opery, tak zejména v poezii, a jeho touhou je rehabilitovat některé z nich, kteří podle jeho mínění neprávem zapadli. Zná výtečně celé ovzduší tehdejší doby a mistrovsky nám to předvádí ve svém druhém, obsažném románu *Kapitán Fracasse*, který vydal r. 1863.

Tento svědek a kronikář uměleckého dění své doby, klasický duch, toužící v poezii po sošné dokonalosti, vyznavač přísné krásy formální, tento bojovník za svobodu umění ukazuje nám najednou něco skrytého ze své povahy, co bych nazval dětským sněním, dětským vypravováním příběhů sobě

samému. Je to romantismus obrácený k minulosti, k tomu, co už se stalo, co bylo, a hledající v minulosti podobu toho, co je blízké jeho srdci.

Gautier nedal příliš hojnou žeň vlastní umělecké tvorby — nemnoho básní, ale ty měly značný vliv na francouzskou poezii a kulturní výchovu, a napsal jen několik próz — ale z těch Kapitán Fracasse zůstane zase jeho pomníkem.

Théophile Gautier se snažil být spravedlivý. Básníkům a umělcům současnosti chtěl dát, co jim patří, a z historie chtěl rehabilitovat ty, kteří byli nedoceněni nebo z těch či jiných důvodů zasunuti a zapomenuti. Nedělal rozdílu mezi „rudým a bílým“, jak říkal, A teď snad potřebuje trochu spravedlnosti či rehabilitace sám, týká se to právě románu Kapitán Fracasse. Zatímco mnohá díla jsou považována za „veliká“, aniž přemýšlíme nebo chápeme proč, prostě nám je tak literární historie a kategorické soudy postavily — zůstává leckteré velmi dobré dílo nedoceněno — tak je tomu v umění vždy, bohužel. A tak je tomu s Kapitánem Fracassem. Kritika a literární historie uznaly, že Gautier není spisovatel hlubokých myšlenek, že není hlubokomyslný velikán. I když z řemeslné povinnosti zaznamenávají zprávy a soudy o jeho vlivu v poezii, odsunují dílo, které má vliv a působení daleko širší, někam pouze mezi zábavnou a čtivou literaturu pro „nenáročného“ čtenáře; to jest pro toho, kdo si nelibuje v módách, ani není vysoce kultivovaný snob, ale chce prostě číst. V tom posledním ostatně mají pravdu. Kapitán Fracasse bude vždycky čten, bude vždycky vítanou četbou.

Nevim, proč Gautier, který měl tolik zájmů a opravdu dost práce, si usmyslil psát tento román. Myslím si, že musil. A připadá mi přitom jako ten, co chtěl napodobit lidskou nohu a udělal kolo. Gautier vášnivě miloval divadlo a znal zblízka herecký svět. Zasnul se trochu a zastavil, a píše o hercích. Jeho touhou, kromě formální dokonalosti v umění bylo, zachytit a stylizovat vnější podobu světa, dát poetickou formu věcem života kolem nás, a dělal to v poezii tak, že jeho verše a strofy na nás ještě dnes dechnou celým ovzduším místa a doby. Ale stejně byl zaujat stoletím šestnáctým a sedmnáctým, studoval je a znal po všech stránkách. Zasnul se, zastavil, a vynořily se mu postavy a děje oněch dob. Když ve svých básních zachycoval „pařížské obrázky, galantnosti, elegie, krajiny, interiéry a fantazie“, udělal to také prózou volněji ve svém ponoření do minulosti. Jeho postoj k světu a lidem při umělecké práci nebyl myšlenkově analyzující ani egocentrický

— odmítal psát o svých radostech, žalech a bolístkách, byl to postoj člověka milujícího to, co je, a zjišťujícího, jak to je, postoj malířský, zobrazující. Chtěl kdysi v mládí být malířem, a malířem opravdu zůstal, i když se potom vyjadřoval nikoli čarou a barvou, ale slovem. Jeho malířské citění a oko bylo takové, že Sainte-Beuve o tom řekl: „Gautierův systém při popisu obrazů je systém transpozice, je to přesná, rovnocenná redukce... Jako se přepisuje symfonie pro klavír, tak on přepisuje obraz na článek.“ A toto svoje malířství Gautier dobře uplatnil a rozvinul právě zde, v románu Kapitán Fracasse.

To jsou tři vlastnosti, které plynou z jeho zájmů, z jeho vzdělanosti a především z jeho povahy a postoje ke světu — a ty jsou také třemi základními hodnotami jeho románu. Stěžuje si na jednom místě, že spisovatel musí čtenáři předvádět předměty postupně a vždycky nedokonalé, zatím co malíř pracuje tak, že stačí jediný pohled, abychom na obraze obsáhli a vnímali každou postavu a nuanci. Ale má rád své popisy a zastavuje se u nich na dlouho, snad někdy až příliš pro naši dychtivost po ději — ale jaké jsou to popisy! Ať jde o postavy nebo o krajinu nebo o děj sám! Když líčí landy, vidíme je před sebou, třebaže je neznáme, a už ani v té podobě dnes nejsou. Když popisuje hospoda, je to hospoda s věcmi i lidmi, s dobrým i zlým. Když popisuje loupežníka Agostina a malou Chiquitu, jsou živí před námi v těch svých hadrech i s tím svým nešťastným osudem. Jenom zahlédneme mlčelivou služebnou, která je k dispozici Isabelle na zámku, kam Vallombreuse ji dal unést, a rázem je před námi nejen její podoba, ale i šerý osud, který autor nechal v zámlece. A tím spíše to, co Gautier tolik miloval — herce, herecký život a prostředí. Odpustíme mu snadno „rozvlácnost“ — tento prohřešek proti starému heslu o románu „ad eventum festina“ obrací se u něho v jednu z předností jeho knihy do té míry, že čtenář rád u popisu prodlí. Také proto, že to není popis samoučelný, neboť patří vždy k ději a děj nese s sebou. Gautier je v tomto románu skutečně malíř — a zase jako ve snění, malíř jako dítě dychtivý, malíř detailu i celku, malíř realista i impresionista, malíř náznaku i zasněné nálady, co chcete, tak jak to v životě — a ve snění, kterým jeho kniha je — vždycky musí přijít a přichází, i když se za to stydíme nebo to z nějakého důvodu popíráme.

Gautier byl člověk velikého vzdělání a rozhledu, dobu, o níž psal, dobře znal a také svým působením miloval. I v jeho básnickém sporu a vyznání je koneckonců odraz sporů a rozporů této doby. Byla to doba, kdy se ještě psalo i mluvilo latinsky, kdy z renesance ještě dožíval obdiv k antice, kdy

u vzdělanců ještě plně žila řecká a římská mythologie; žádné přirovnání a také žádné umění se neobešlo bez obrazů z ní. Latinská kultura umožňovala široký styk celého vzdělaného světa, ale zároveň už probíhá prudký boj mezi staromilci, „archeology“, kteří jedinou možnou dokonalost vidí v napodobení antiky, a mezi těmi, kdo vidí nutnost nových forem i nového obsahu, kdo chtějí budovat „ars nova“, nové umění. Je to boj v hudbě, v divadle i v básnictví, kterému napomáhá vzestup národního cítění a v němž prudce zasahuje nejen národní duch vzdělanosti, ale také duch čistě lidový. Hudba vychází z kostelů a ze salonů a hledá nové výrazové prostředky k vyjádření nových obsahů, dokonce už nejen k vyjádření obecných citů, ale i citu osobního, a spojuje se s divadlem v nový žánr — v operu. V divadle se vedle náboženských a mytologických scén a postav — nebo s nimi zároveň — čím dál více hlásí k svému právu postavy a scény lidové — především ve Španělsku a v Itálii. V té době jsou na francouzském trůnu Italky a s nimi přicházejí italské sochaři, stavitelé, hudebníci, a ovšem i komedianti. S nimi přicházejí postavy z italské komedie, Matamore i Pandolfo i Leandro i ženské typy tragické a komické, třebaže i ve Francii měly své méně určité předchůdce. Zdomácnují snadno, protože jako v Itálii i zde odrážejí pravdivě skutečnost a odpovídají cítění lidu — ostatně velkým svědectvím toho je vznik francouzské komické opery. Zároveň dozrívá doba rytířských románů, ale rytířské romány se ještě čtou a dokonce ještě píší. Končí turnaje, ale ještě jsou souboje. Francouzská šlechta se po politických a náboženských zvratech, po občanských válkách a po bartolomějské noci oddává oddechu a bezstarostnému životu. Je rozmařilá, dychtivá požitku, vymýšlí si novou hru, místo mužných her rytířských idylickou hru na pastýře, hru na idylu, a používá k tomu těch znárodněných představ a postav z mythologie. A tam dole mezi lidem je tma a bída, tam pohled prostě nesahá. Zatímco v Itálii se už lidu otvírají i brány šlechtických divadel a jsou už budována divadla veřejná, ve Francii jsou velké zábavy věci dvora a pánů; lid má jen kočovné komedianty, případně podívanou na veřejné popravy. Tuto dobu v těchto všech skutečnostech — a říkám rovnou — vnějších skutečnostech, nám přibližuje a oživuje Gautierův román. Ubohost bídných, strojitost a rozmařilost mocných, mravní dekadenci, kdy dáma sice nosí sukně po kotníky, ale ráno přijímá „v uličce“ u své postele v ložnici polonahá společnost pánů, kteří ji baví duchaplnými concetti a přebírají jeden druhému nejen milenky, ale manželky.

Tu se nám náhle objevuje zajímavý rys románu. Gautier mohl zcela dobře

sáhnout k námětu ze vznešené společnosti, jak se jí dotýká ve Slečně Maupinové. Říká o sobě, že není „ani rudý, ani bílý, ba ani trojbarevný“ — vskutku také v románu jako ve svém životě se nedotýká politiky, dokonce jenom na jednom místě zavádí o náboženský spor, který byl tehdy ještě živý, ale všechno, co líčí, vidí zdola, z lidu. Jeho hlavní postavy jsou venkovští herci, šmíra, která putuje po cestách necestách, spí ve stodolách — a jen tu a tam má štěstí lepšího výtědělku. S nimi tu hrají — hrají říkám schválně, protože Gautierův román je zároveň divadlo — s nimi jako družít hlavní tu žijí zloději, lupiči, nájemní vrahové, sebranka bídy, krčmy a herny, popraviště. Co nám v Paříži nejživěji líčí, to je hospoda, Nový most, s tím hemžením lidu a podivných pařížských figurek, a žebrácká čtvrt! Pravda, uvidíme také zámek, palác, jeho bohaté zařtzení a zvyky, uvidíme i velmože v jejich oděvech a zábavách — ale to jsou jen stíny vedle živé a naléhavé skutečnosti života prostých a ubohých lidí. A hlavní postava — baron Sigognac — je sice šlechtic, ale jeho zámek je Zámek Bídy, je to chudák větší než herci, kteří ho vzali s sebou. Mohli bychom v tom vidět pouze snahu po pitoresknosti, ale tu malíř Gautier mohl mít a vidět v každém prostředí, snad ještě bohatěji v tom vznešeném, jak udělal Dumas. Gautier celý ten kulturní obraz — a je to obraz bohatý — nám podává zdola, z toho života a stanoviska kočovných herců, komediantů, kteří nemají jistotu ztírka a kteří nemají ani práva na křesťanský pohřeb, ale budou po smrti zakopáni na mrchovišti nebo někde v příkopu. V celém románu se objevuje jediný skutečný velmož — kníže, otec Vallombreusův a otec Isabellin — ale to je deus ex machina, stín, nikoli postava, divadelní magie.

Gautierův román je romantický. Romantický svou osnovou i podrobnostmi, dějem i postavami. Dobrá. Ale tento jeho romantismus je mystifikace. Nezapomeňte, že chtěl líčit, a věrně a znalecky líčil určitou dobu. Aby podal její náladu, jejího „ducha“, sáhl i k tomu prostředku, že napodobí její literaturu. Ne nadarmo říká jeden jeho kritik a studios, že čerpal u Scudéryho. Ano, on nám svým románem dává poznat nejen dobu, ale i její ovzduší tak, že používá těch uměleckých prostředků, které té době byly blízké a vlastní. A v tom je velké umění.

A doplním to tím, že celý jeho román je divadelním kusem z rodu těch, které tehdy šly scénami právě s takovými divadelními tlupami, jakou on nám líčí. Máme tam i tu mytologii, i ovzduší preciózních salónů, i pastýřské selanky i prudký náraz lidovosti v těch ubohých a směšných figurách. Ale nejsou to figury, jsou to postavy. A jejich hra — počínajíc Isabellou a

končíc Scapinem a dueňou — všude přesahuje do života, není hranice mezi jevištními prkny a všedním životem. Ti herci žijí svou hru, hrají svůj život a koneckonců jsou postavami tragickými. Gautier opakuje situaci a osnovu tehdejších románů a divadelních her, je všude nad tím s mírným ironizováním, končí celý příběh pohádkovým happy endem, jak bylo nutno v tehdejší literatuře. Ale když dočteme, neřekneme už s ním, že nebyl „ani rudý, ani bílý“. — „Co zbývá chudákovi, než někoho praštit holí nebo snít, že jednoho dne k němu přijde víla štěstí!“

Gautierův román je krásné umělecké dílo. Autor si zde neuložil taková omezení, jaká si předem kladl v poezii. Použil všech svých vědomostí a schopností — a užil plnými doušky milování toho, co je a jaké to je. Zasnul se trochu jako dítě nad dobou a prostředím, které miloval, a v jeho zasnění k němu i k nám přišly postavy a příběhy, které si musíme zamilovat, neubráníme se tomu. Můžeme mu činit jakékoli výtky a hledat u něho jakékoli prohrěšky proti ustáleným představám o románu, proti vkusu, proti našim vlastním dogmatům a požadavkům na literární umění — ale budeme ho číst. Bude nám odpočinkem, bude nám potěšením a neodepře nám přitom s úsměvem povědět mnohé, co jsme věru nevěděli.

A tak se vrátím k začátku, Gautier je považován za nehlubokého spisovatele. Kapitán Fracasse nemá domovské právo mezi velmoži literatury. Ten nehluboký spisovatel nás vskutku nepoučuje o své představě o světě, jeho postavy se neholedbají svými tragédiemi a vznešenostmi — a mají jich dost. Ale ten nehluboký spisovatel se nás přece jen hluboce dotkne, a ne jednou. Otevře nám divadlo, podívanou, jakou tak snadno a často neuvidíme, potěší nás, poučí nás, rozumí si s námi. Jeho kapitán Fracasse i se svými žalostnými chybami, tak jako ostatní postavy se svými pochybnými osudy, získávají si naše srdce. A to je vskutku víc, než dokáže leckteré odjakživa „velké“ dílo.

Josef Kostohryz

VYSVĚTLIVKY

- Str. 7 *landy*, také Landy, písčité, místy močálovitá planina v Gaskoňsku na jz. Francie, bývala porostlá rozsáhlými vřesovišti; dnes je zalesněna.
Gaskoňsko, kraj na jz. Francie, mezi Atlantikem, Pyrenejemi a řekou Garonnou, krajina land; osobitě obyvatelstvo se šesti různými nářečlemi, pro trochu lehkomyšlnou, dobrodružnou a chlubitvou povahu se Gaskoněc stává tak trochu typem fanfaróna. Odtud je i slavný d'Artagnan. Odtud je také Blaise de Monluc, maršál Francie, slavný svými *Paměťmi*.
- Str. 9 *Pomona*, římská bohyně plodů, úrody.
Flora, římská bohyně květů a zahrad, matka Jara.
- Str. 10 *Primatice*, Francesco Primaticcio, 1504–1570, italský malíř a štukatér, který vyzdobil freskami z mytologie Fontainebleau a Louvre.
montfauconské krysy, Montfaucon, místo za hradbami Paříže, kde od 13. stol. byla proslulá šibenice. Kosti popravených byly házeny do jámy pod ní, kde hospodařily krysy.
- Str. 11 *Herkules*, lat., v řečtině *Herakles*, řecký i římský mytologický hrdina, vykonal mnoho velikých činů, po smrti byl přijat na Olymp a dostal za manželku božskou číšnici Hébé. Lydská královna Omfalé tohoto mocného hrdinu přinutila, aby u jejích nohou držel věteno jako žena.
- Str. 12 *Bernard Palissy*, 1510–1590, franc. malíř na skle a zakladatel franc. umělecké keramiky. Rád používal rostlinných a zvířecích motivů.
verdura, gobelín s vetkanými rostlinnými motivy.
- Str. 14 *Thebaida*, řecké označení pro oblast Théb, starobylého města v hor-

ním Egyptě. Přirovnání v textu označuje tak místo chmurné, opuštěné, trosky.

- Str. 16 *genius loci*, lat., duch místa.
- Str. 17 *alpargatas*, špan., konopné střevíce.
koturny, druh obuvi na vysoké podrážce a podpatku; používali herci v antických tragédiích.
- Str. 19 *Albrecht Dürer*, 1471—1528, slavný německý malíř. Ve Zjevení sv. Jana jsou čtyři apokalyptičtí jezdci, Mor, Válka, Hlad a Smrt, které Dürer zpodobil na svých dřevorytech.
- Str. 20 *miasson*, rosol.
přadlena Berta, také Berta s velkou nohou, říkali tak manželce Pipína Krátkého, matce Karla Velikého. S její osobou jsou spojeny různé pověsti.
- Str. 22 *Pierre Ronsard*, 1525—1585, franc. básník, zakladatel kroužku Plejády, chtěl pěstovat francouzskou řeč a literaturu v duchu antiky, psal sonety, ódy a elegie.
- Str. 23 *Perche*, pahorkatý kraj v Normandii, odedávna ovocnářský; na pastvinách chov percheronských koní.
- Str. 24 *Thespis*, řecký básník, který je považován za zakladatele řeckého divadla. Byl to bohatý muž, který jezdil se svými herci po řeckých městech, odtud Thespidův vůz, označení kočovné herecké společnosti.
Homér, autor *Iliady* a *Odyseje*. Autor schválně polatinštuje jeho jméno na Homérus, dokonce pan Homérus, jako i v jiných případech; mírně ironické zdůvěrnění velké postavy, v duchu románu.
Aurora, římská bohyně ranních červánků, jitřenka, řecká bohyně Eos. Autor naráží na její přídomek *rážovoprstá*, jinde na přídomek *volooká* (str. 163 a 279).
Nový most, Pont-Neuf, tehdy byl vskutku nový — byl postaven v letech 1575—1607.
- Str. 25 *Pedant*, typ z italské komedie, obvykle směšný, tvrdohlavý stařec, vždy podváděný a ošizený. Tak ho ve Francii představoval ve své komedii v próze Cyrano de Bergerac a později Molière ve *Scapinových šibalstvích*, podobný typ je také *doktor* a *Geront*.
Matamore, ze špan. *matamoros*, Maurobijce, typ vychloubavého „hrdiny“ z italské komedie. Do Francie jej uvedl Corneille v *Ko-mické iluzi*. Podobný typ je *Kapitán*.

- Str. 27 *Mairet Jean*, 1604–1686, autor četných tragédií. Podobně *Tristan*, *subreta*, služebná, komorná, jež obvykle má velkou roli v komediích.
- Str. 28 *Anna Rakouská*, 1601–1666, manželka Ludvíka XIII., byla regentkou za nedospělosti Ludvíka XIV., jejím rádcem byl Mazarin. *Penthesilea*, z řec. mytologie, královna Amazonek, bojovala u Tróje proti Řekům; zabil ji a potom oplakával Achilles. *Marfisa*, krásná bojovnice z Ariostova Zuřivého Rolanda.
- Str. 29 *Kasandr*, it. Cassandro, typ z ital. komedie, otec, jež děti klamou na posměch všem. *gagát*, černý jantar, v té době a dlouho potom oblíbený materiál ženských ozdůbek. *Darioleta*, kuplířka. *dueña*, starší společnice nebo služebná, jež měla ve Španělsku bdít nad mladou dámou, v komediích zkušená pletichářka.
- Str. 30 *Angelika*, postava z Ariostova Zuřivého Rolanda; pro její chlad a krásu Roland blázní. *Ariosto*, *Lodovico* 1474–1533, ital. básník, autor epické básně *Zuřivý Roland*. *Scapin*, typ z ital. komedie, lišácký, prohnáný sluha. *Tyran*, typ krutých postav z tragédií. *Tranchemontaine*, fanfarón z komedií. *Fanfarón*, ze špan., vychloubal, totéž co Matamore. *Truffaldino*, typ z ital. komedie, lstivý a prolhaný sluha. *Amadis de Gaule*, hrdina stejnojmenného špan. románu od Montalva (1508), který patřil dlouho i k salónní četbě ve Francii. Typ věrného, rytířského ctitele a milence. *Astrée*, slavný pastýřský román, jež napsal Honoré d'Urfé, 1567 až 1625. Milostné příběhy pastýře Céladona a ctnostné Astrée. Ideální galantnost preciózní doby. Odtud potom slovo a typ seladóna.
- Str. 32 *Polyfont*, z řecké mytologie, zabil svého bratra Kresonta, zmocnil se trůnu, ale byl zabit Kresontovou dcerou. *Garnier Robert*, 1544–1590, autor veršovaných tragédií. *Scudéry Georges*, 1601–1667, franc. dramatický básník a romanopisec, plodný, ale chvatný, ceněný tehdejší preciózní společností, jejímž byl mluvčím i zrcadlem. — Přenáší do Francie typ matamora z ital. komedie. Jeho sestra Madeleine, spisovatelka sentimentálních románů z téže společnosti, měla značný význam ve francouzské literatuře.
- Str. 34 *Narcis*, z řecké mytologie, překrásný syn nymfy Liriopé, kvůli němuž nymfa Echo uschla láskou. Zamiloval se do vlastního obrazu, obdivoval se v čisté vodě pramene a utonul.

- Str. 35 *hidalgo*, špan. šlechtic, označení španělské a portugalské nižší šlechtické vrstvy, jejíž „hrdé chudobě“ se autor vysmívá.
Tantal, lidský král, chtěl zkoušet bohy a dal jim za pokrm tělo svého syna. Zeus jej svrhl do Tartaru a ztrestal věčným hladem a žízní. Voda uhýbala před jeho rty, na ovoce nikdy nedosáhl. Tantalova muka: mít žádoucí věc na dosah, a nikdy jí nedosáhnout; nesplnitelná touha, marné naděje.
Makarios, svatý M. egyptský, poustevník v Thebaidě.
Antonín, svatý A., poustevník v Thebaidě, často zobrazovaný se svými pokušeními.
- Str. 36 *Bradamanta*, jedna z hrdinek Aristova *Zuřivého Rolanda*, vyznačovala se velkou statečností.
- Str. 38 *nymfa*, v řecké mytologii bohyně – personifikace řek, lesů, hor, pramenů atd. Bylo jich mnoho.
- Str. 39 *Polyfém*, v řecké mytologii syn boha podsvětí Poseidona, jednooký Kyklop, druhé oko mu vyrazil Odysseus, když jej věznil u Etny. Zamiloval se do Galatey, svého soka Acise rozdrtil pod skálou.
Cacus, *Kakus*, lupič-obr z jeskyně na římském pahorku Aventinu. Ukradl Herkulovi ovce a ten jej potom zardousil.
- Str. 41 *pythagorejská kuchyně*, skrovná, hubená kuchyně; žáci řeckého filosofa a matematika Pythagora tvořili uzavřenou společnost s přísným řádem životním, i v jídle.
Fortuna, římská bohyně štěstí, rozmarne náhody, bývá zobrazována se zavázanýma očima a stojící na točící se kouli nebo na okřídleném kole.
- Str. 44 *bůh s toulcem*, *Amor*, *Kupido*, syn Venušin, má toulec se šípy a luk, aby mohl proklát lidská srdce láskou.
Jupiter, hlavní bůh Římanů (u Řeků Zeus), otec a vládce bohů, manžel Junonin; měl mnoho milostných dobrodružství; jednoho z nich se dotýká autor; Jupiter se proměnil v býka a unesl dceru fénického krále Evropu na Krétu, kde s ní měl syna Minose, jenž byl prvním krétským králem.
Aristoteles, vedle Platona a Sokrata nejslavnější řecký filosof, 384 až 322 př. n. l. O čem se zmiňuje autor, patří k obvyklým klepům o slavných lidech.
- Str. 46 *Demokritos*, řecký filosof z V. stol. př. n. l., podle něho hmota je složena z atomů, jež se pohybují v prázdnu. Také o něm zejména středověk si přibájl mnoho nedoloženého.

- Str. 50 *Pantagruel*, hrdina Rabelaisova románu Gargantua a Pantagruel, typ nezkrotné životnosti a smyslné bujnosti. Měl druha Panurga. *Mirebalais* je sice kraj ve Francii, ale u Rabelaise je to smyšlené království. Autor se často odvolává na jeho román. Proto doplňují: *Rabelais François*, 1494–1553, autor románu Gargantua a Pantagruel, v nehorázných dobrodružstvích svých hrdinů a drsným jazykem zobrazuje svůj skeptický postoj ke světu a zároveň smířlivé pochopení pro člověka.
despoblado, špan., znamená místo opuštěné, vylidněné. V chudém Španělsku, zejména na jižní straně Pyrenejí, bylo mnoho takových míst, vesnic i celých koutů kraje, odkud lidé z bídy odešli.
Bayard, kůň čtyř synů Aymonových, z rytířského románu ze XII. století.
- Str. 51 *Diana*, římská bohyně, v Řecku Artemis, nechtěla se vdávat, měla družinu nymf a lovila v lesích. Bohyně lovu. Když ji Akteon překvapil při koupeli, dala jej roztrhat jeho psy. Ale přece jen milovala, jejím miláčkem byl pastýř Endymion.
- Str. 54 *Hekubé*, manželka trójského krále Priama, s tím strašným osudem, že při obléhání Tróje ztratila všechny syny a viděla i smrt manžela.
Nasier Alcofribas, Rabelaisův pseudonym.
Sibyla z Panzoust, věštkyň z Rabelaisova románu.
- Str. 56 *Hippolyt*, ve větě „chladný jako Josef nebo Hippolyt“ připomíná Josefa Egyptského, který odolal Putifarce, a Hippolyta z řecké mytologie, který odmítl svou nevlastní matku Faidru. Faidra jej osočila u jeho otce Thesea, který jej vydal hněvu bohů. Faidra potom z výčitek svědomí se uškrtila.
- Str. 57 *Kontrabandista*, špan., podloudník.
- Str. 59 *bestiarium*, středověká sbírka vyprávění o zvířatech skutečných i fantastických, obvykle ilustrovaná.
pistacia, křovitá rostlina. Oříšků se používá k barvení látek a vlna, ale také ke kořenění masitých jídel.
- Str. 60 *Gamache*, boháč, na jehož náramné svatební hostině byl Don Quijote se svým věrným Sanchem Panzou.
Maladetta, horský hřbet a jeho vrchol v Pyrenejích.
- Str. 62 *lemurové*, duše zemřelých, jež nemají pokoje.
- Str. 65 *Cours-la-Reine*, alej a promenáda v Paříži, kterou založila Marie Medicejská.

- Str. 65 *Hébé*, bohyně mládí, nalévala bohům na Olympu nektar, než se stal číšníkem Ganymedes. Vzala si Herakla, když byl přijat na Olymp.
- Str. 66 *Thalia*, jedna z devíti Múz, Múza komedie a idyly, milenka Apolova.
Apollo, řecký bůh věšteb, lékařství, poezie, umění, dne, slunce a stád, bratr bohyně Diany.
- Str. 69 *navaja*, špan., čti navacha, dlouhý, lehce zahnutý španělský nůž. *Murano*, městečko u Benátek, od XIII. až do XVI. století odtud šly proslulé výrobky z benátského skla, zejména lustry a zrcadla.
- Str. 70 *Haceldama*, hebrejské jméno, znamená „pole krve“, jež prý bylo u Jeruzaléma koupeno za Jidášovy peníze. Tedy místo prokleté.
- Str. 71 *Orthez*, náměstí Orthezovo. Orthez byl gaskoňský kapitán, potom guvernér v Bayonne; v bartolomějské noci odmítl dát ve svém městě vraždit protestanty a napsal králi, že má jen dobré občany, statečné vojáky a žádného kata.
Regulus, římský konsul v III. stol. př. n. l., zajat Kartaginci, odmítl dát se vyměnit za jejich zajatce a podstoupil zlou smrt.
Svatý Bartoloměj, apoštol. Legenda vypravuje, že byl za živa stažen z kůže a ukřižován hlavou dolů.
- Str. 72 *Proteus*, mořský bůh, syn Neptunův, měl věštecký dar, ale nerad věštil, a aby se vyhnul nátlaku lidí, bral na sebe různé podoby.
- Str. 73 *Cid*, Cid Campeador, zpola legendární postava rytíře z poč. XI. stol., který se vyznamenal v bojích proti Maurům — a jehož hrdinský příklad, jak říká autor, i po jeho smrti koná službu.
capa de muestra, špan., pláštěnka, jaké používají toreadoři.
- Str. 77 *Termes*, řecký bůh — ochránce mezí. Zobrazován bustou na mezníku, tudíž nehybný.
- Str. 79 *Esplandion*, vlastně Esplandian, hrdina pokračování španělského rytířského románu o Amadisi de Gaulovi.
Florimart, podobný hrdina z rytířských románů.
Hyrkanie, kraj ve staré Persii, u Hyrkánského, tedy Kaspického moře. Pro tehdejší dobu kraj zpola legendární, kde jsou tygři, lvi a strašná nebezpečí.
- Str. 81 *Makarejský ostrov*, z řec. makarios, šťastný, blažený, ostrov blaženosti.

- Str. 81 *Vulkán*, římský bůh ohně a kovu, u Řeků Hefaistos. Narodil se ošklivý, matka jej tedy shodila s Olympu, on se zranil a zůstal kulhavý. Byl manželem Venušiným. Zřídil si pod Etnou kovárnu, kde pro něho pracovali Kykloповé.
- Str. 82 *Tritón*, jeden z řeckých bohů moře, syn Poseidonův. Troubením na mušli bouří nebo tiší vlny. A je více menších Tritónů.
- Str. 84 *Androuet du Cerceau*, v XVI. a XVII. stol. rodina slavných architektů v Paříži.
Rubens Petr Pavel, 1577–1640, holandský malíř, v oblibě u franc. královny Marie Medicejské.
Marie Medicejská, 1573–1642, královna francouzská, manželka Jindřicha IV., potom regentka. Za její vlády se ovšem prosazoval italský vliv. Ona také pomohla k moci kardinálu Richelieuovi.
Theléma, Rabelais ve svém románu tak nazval místo, kde jeho hrdinové měli žít volným, nezávazným životem v dostatku. Jediným příkazem v tomto „opatství“ bylo: „Dělej si, co chceš“. Autor zde užívá toho jména v přeneseném smyslu pro zámek La Bruyères jako místo, kde je všeho dost.
- Str. 86 *Argus*, z řecké mytologie; měl sto očí, padesát zůstávalo vždy bdělých. Hera ze žárlivosti mu poručila hlídat kněžku Io, kterou její manžel Jupiter svedl a kterou ona proměnila v krávu. Hermes jej zabil. Hera rozsela jeho oči na paví ocas.
- Str. 90 *Mars*, syn Jupiterův a Junonin, bůh války, milenec Venušin.
Ulysses, Odysseus, král Ithaky, manžel Penelopin, jeden z hlavních hrdinů trójské války. Jeho návrat domů po deseti letech je obsahem *Odysseje* Homérovy.
- Str. 90 *Nausikaa*, dcera krále Feáků, která oděla a nakrmila Odyssea, když ho po ztroskotání našla nahého na ostrově.
- Str. 94 *Hardy*, 1570–1631, dramatický básník franc. Nejznámější jsou tragédie *Dido* a *Marianna*, psal pro divadelní společnost v Burgundském paláci.
Théophile de Viau, 1590–1626, autor tragédie *Pyramos a Thisbé* a dalších.
Silvie, milenka z ital. komedií.
Chriseida, *Sylvanira*, jména z preciózních románů a komedií.
Rodomontády kapitána Matamora, fanfarónství, chvastounství kapitána Matamora. V Ariostově *Zuřivém Rolandovi* byl kníže alžírský Rodomont.

- Str. 96 *Gygív prsten*, Gyges měl prý prsten, který ho činil neviditelným. Pomocí něho si získal lidskou královnu, zabil krále Kandaula a stal se králem sám.
- Str. 101 *Paris*, syn trójského krále Priama. Věštba pravila při jeho zrození, že bude záhubou Tróje. Otec jej tedy dal odnést do hor. Paris byl odkojen medvědicí, stal se pastýřem, a když rozhodl spor o cenu krásy mezi třemi bohyněmi Herou, Athénou a Afroditou ve prospěch Afrodity pomohla mu Afrodité získat nejkrásnější smrtelnici Helenu. Unesl ji a způsobil tak skutečně trójskou válku i záhubu Tróje.
Venuše, bohyně lásky, krásy, plodnosti, života, zrozená z pěny mořské, manželka Vulkánova, matka Amorova. Klamala Vulkána s Martem, ale měla ráda i smrtelníky.
- Str. 102 *Pandolf*, *Pandolfo*, postava z ital. komedií, podváděný otec měšťák. *Madrigal*, krátká básnička nebo píseň, obvykle milostná, s vtipnou pointou. Často používá protimluvů. Tato forma byla do Francie přinesena z Itálie.
- Str. 103 *Heraklitovy vrásky*, Heraklit, řecký filosof, pro něhož základem všeho je oheň a hmota podléhá stálým změnám. „Vše plyne a nic se nevrací.“ Na rozdíl od úsměvného Demokrita, který prý se usmíval nad lidským bláznovstvím a hledal ve všem jen dobré, o Heraklitovi se vypráví, že truchlil nad nestálostí, uplýváním a mizením všeho.
- Str. 105 *Polyen*, Polyenos, řecký spisovatel; napsal knihu *Stratagemata*, o válečných lstích.
- Str. 106 *Saracéni*, ve středověku tak Evropané jmenovali africké a evropské mohamedány.
Plautus, *Miles gloriosus*, Plautus byl komický básník římský, 250 až 184 př. n. l., jeho Chlubivý voják je vzor pozdějších Fanfarónů, Matamorů, kapitánů atd.
oral Jupinův, důvěrně a žertovně, místo Jupiterův.
Parkey, tři sudičky, paní lidských životů: Klotho držela vřeteno – zrození, Lachesis odvíjela nit – život, Atropos nit přestříhla.
Theseus, zpola legendární řecký hrdina, který podobně jako Herakles měl mnoho velkých dobrodružství a vykonal skvělé činy. Se svým přítelem Pirithoem sestoupil do podsvětí, aby unesl Persefonu.
- Str. 107 *Dalila*, vydala Filištínským Samsona, když mu ustříhla vlasy,

v nichž sdílila jeho síla. Symbolizuje ženskou proradnost, zhoubný vliv ženy na muže.

Néméa, krajina v Řecku, kde řádil divý lev, až Herakles ho zabil.

Juno, v římské mytologii sestra a manželka Jupiterova (řecká bohyně Héra).

- Str. 108 *sangre y feugo*, špan. kletba, krev a oheň.
Ogyges, thébský král, za jehož panování prý moře zaplavilo část Řecka.
- Str. 109 *Mahom*, vlastně Mahomet, ve franc. chansons de gestes, středověkých rytířských písních, jméno, jež křesťané dávali modle, které prý se klaní mohamedáni.
Tervagant rovněž božstvo, kterému prý Saraceni obětují.
Anteus, syn Poseidonův a Matky Země (Gaea), obr, který každým dotykem se zemí nabýval nových sil. Přemohl jej Herakles, který jej zvedl od země.
- Str. 110 *Pluto*, jinak Hades, bůh Podsvětí, se svou manželkou Persefonou vládne nad dušemi zemřelých. Matamore ve svém zuření se mýlí, když mu vkládá do rukou vidlici – trojzubec byl znakem Poseidonovým, kdežto Pluto měl přilbu neviditelnosti.
Proserpina, římská bohyně, u Řeků Persefoné, bohyně zemědělství, půdy, do níž se ukládá semeno, vládkyně podsvětí, manželka Plutonova, matka Furií. Pluto ji unesl, odtud narážka.
Furie, u Římanů dcery podsvětí, zosobnění výčitek svědomí a pomsty bohů. U Řeků to byly Erinye, dcery Země, jež na rozkaz bohů strašně trestaly smrtelníky. Eumenidy byly Erinye usmířené.
- Str. 111 *Hannibal v Kapui* podle pověsti prohrál Hannibal bitvu před Kapuí jen proto, že se oddával hýření.
- Str. 112 *Semelé*, dcera krále Kadma. Miloval ji Zeus. Žárlivá Hera v podobě stařeny ji navedla vyslovit přání, aby se jí Zeus zjevil v celé velebnosti. Semelé byla tím pohledem sžehnuta. Před smrtí porodila Dionysia.
- Str. 114 *cortejo*, čti kortecho, špan., doprovod, průvodce, ochránce, dělat cortejo dámě, dělat jí rytíře.
- Str. 115 *Breughel*, jinak Brueghel, flámská malířská rodina, v šestnáctém a sedmnáctém století, zde Petr Breughel mladší, 1565–1637.
- Str. 116 *diskrétiní Amor*, mlčenlivý strůjce a svědek lásky, zobrazován s prstem na ústech.

- Str. 119 *Seléné*, v řecké mytologii sestra boha slunce Helia, zosobnění *Luny*, krásná a půvabná; milovala pastýře Endymiona na pohoří Latmu. Každé noci k němu přicházela a porodila mu padesát dcer. *Endymion*, věčně mladý a věčně krásný pastýř.
Cythera, ostrov zasvěcený Venuši, která se tam vynořila z mořské pěny. Ostrov kouzelný, pravlast lásky.
- Str. 120 *Scaevola Mutius*, mladý Říman, jenž při obléhání Říma Etrusky chtěl zabít jejich krále, ale zabil jinou osobu. Aby ztrestal ruku za omyl, dal ji do ohně.
Ikaros, syn stavitele a sochaře Daidala. Aby mohli uprchnout z krétského vězení, zhotovil Daidalos pro sebe a syna křídla. Ikaros však se příliš přiblížil k slunci, vosk na křídlech roztál a Ikaros spadl do moře. Symbol příliš smělých a nesplnitelných tužeb.
- Str. 122 *Sierra Morena*, pohoří známé ze skutků rytíře Smutné Postavy Dona Quijota.
- Str. 123 *Morfeus*, syn Noci a Spánku, bůh snů. Říší snů líčí Ovidius v *Metamorfozách*.
memorem dentem notam, lat., pozor na bolavý zub, tj. nedotýkej se v řeči choulostivé věci.
Horác, Quintus Horatius Flaccus, 65–8 př. n. l., římský lyrický básník, velký umělec.
- Str. 125 *Mascarillo*, typ sluhy z komedií, veselý kumpán, necuda a intrikán.
Lucinda, *Leonora*, *Isabella*, jména z komedií.
- Str. 127 *Thomyris*, královna skytská, pomstila smrt svého syna, který byl v bitvě s Peršany zajat a usmrčen. Zajala krále perského, dala mu useknout hlavu a hodila ji do sudu plného krve.
- Str. 128 *Medea*, čarodějka, sestra čarodějky Kirké. Omladila Esona, otce svého manžela Jasona. Byla s Jasonem a s Argonauty na výpravě pro Zlaté rouno. Mezitím Pelias zabil Esona. Medea jej pomstila tak, že slíbila Peliadovým dcerám, že jejich otce omladí, a přiměla je, aby ho rozsekaly a uvařily. Musila potom s Jasonem uprchnout, a když jí byl Jason nevěrný, ze žárlivosti a msty zabila jeho milenkou i své vlastní děti, aby Jasonovi způsobila největší hoře.
- Str. 136 *Hippokrat*, 460–475 př. n. l., jeden z nejslavnějších starověkých lékařů, jehož metody a dílo měly dlouho velký vliv v evropském i arabském lékařství.
Galén, 131–210, řecký lékař, který se odklonil od zkušenostních

metod Hippokratových; jeho vliv v lékařství sahá až do XVII. stol.
Avicenna, 980–1037, arabský filosof a lékař.

- Str. 143 *Gouliaf*, velký žrout z lidových vyprávění a z Rabelaise.
- Str. 145 *Chlapec s husou*, zvláštní a svým přirozeným realismem proslulá antická soška; nahý chlapec drží za krk husu a husa otvírá zobák. Bylo mnoho kopií. Je ve Vatikáně i v Louvru.
- Str. 146 *Geront*, postava z komedií, obvykle otec nebo prostě stařec, lakomý, tvrdohlavý, omezený, stařecky důvěřivý a ovšem směšný, posmívaný, šizený.
Kapitol, jeden ze sedmi pahorků, na nichž stojí Řím; byl na něm chrám Jupiterův, kde bývali korunováni triumfátoři. Nedaleko je Tarpejská skála, odkud byli zrádci házeni do propasti. V době, kdy Galové se blížili na svém vpádu k Římu, byly u chrámu chovány husy, zasvěcené Junoně. Prozradily noční příchod Galů kejháním a zachránily tak Řím. Odtud: *kapitolské husy*.
- Str. 147 *Gaster*, slovo, jež znamená břicho, žaludek. V Rabelaisově románu je messer Gaster, zosobnění žrouta. Ten je také v La Fontainově bajce Údy a žaludek. Původ této bajky, jejíž naučení stručně vyjadřuje naše přísloví „prázdný pytel nestojí“, je starší: použil ji v šestém stol. př. n. l. konsul *Menenius* ve svém projevu k římskému lidu. A na to zde naráží Tyran.
- Str. 148 *Fracasse*, kapitán Fracasse. Z it. fracasso, rámus. Typ z ital. komedie, nadělá mnoho povyku pro nic, obvykle voják fanfarón, chlubil a holedbal.
- Str. 151 *Achilles Peleades*, hrdina z trójské války; Peleades proto, že se jeho otec jmenoval Peleas. Matka Thetis jej ponořila do řeky Styx a on byl pak nezranitelný, kromě paty, za níž jej držela.
in periculo maris, v nebezpečí moře — pozměněno z církevního *in periculo mortis*, v nebezpečí smrti, ve smrtelném nebezpečí.
Lestrygoni, v mytologii lidožrouti, kteří bydlili na Sicílii blízko Kyklopů.
Kykloповé, původně geniové, duchové blesku, potom kováři Vulkanovi. Byli to obři a měli jen jedno oko uprostřed čela. Dělalí pro Jupitera blesky, a když blesk zabil Aeskulapa, jeho otec Apollo je pobil. V Odysseji je Homér líčí jako pastýře na Sicílii, ale lidojedy.

- Str. 154 *kimérské mrazy a temnoty*, Kimérové prý bydlili kdesi za Bosporem; tedy podle starých představ v zemi tajemné, kde je tma a zima.
- Str. 155 *venkovské bukoliky*, z řeckého bukoléin, pást dobytek. Tedy pastýřský, poklidný život.
- Str. 157 *Belisaire*. Autor nám široce líčí, že Agostin nesl Chiquitu v pytli „jako Homér nebo Belisaire svou mošnu, s tím rozdílem, že on nebyl slepý...“ Belisarios byl byzantský vojevůdce v VI. stol. a vyprávělo se o něm, že skončil život jako slepý žebrák. Také Homéra kreslila tradice jako slepého starce. Odtud narážka.
Plinius st., římský spisovatel, napsal encyklopedii tehdejších vědomostí o přírodě. Zahynul roku 79 při zániku Pompejí.
- Str. 159 *sylogizovat*, – sylogismus, úsudek. „Zatím co Tyran takto sylogizoval“ – uvažoval, rozumoval, říká autor posměšně.
- Str. 160 *Albaceite*, Albacette, město ve Španělsku. Ještě dnes je tam výroba nožů.
- Str. 161 *moriska*, španělský tanec.
- Str. 164 *panderera*, španělská tanečnice, jež se sama doprovází na baskickém bubínku.
- Str. 167 *Silén*, veselý bůh, který miluje víno a rozkoš, nevyhne se opilství. Byl pěstounem Bakchovým.
Bakchus nebo Dionýsos, řecký bůh vína, syn Diův a kněžky Semélé, která jej porodila umírajíc zasažena bleskem. Po její smrti byl skryt ve stehně Jupiterově až do dne, kdy se měl zrodit. Jeho chůvami byly nymfy, pěstounem byl mu Silén, který ho naučil vinařství – a pití.
- Str. 168 *Bergamotový olej*, vyráběl se z plodů drobnokvětého oranžovníku. *Orestes*, mytologický hrdina, o němž vypravuje Homér, Sofokles, Aischylos a Euripides. Když se Agamemnon vrátí z trójské války, nevěrná manželka Klytáimnestra jej zavraždí. Také o život syna Oresta ukládá, ale toho zachrání jeho sestra Elektra a pošle ho do Fokidy. Tam Orestes naváže věčné přátelství s královým synem Pyladem. Po osmi letech se vrátí, pomstí otce a matku zabije. Ale je stíhán Erinyemi, až Apollo přikáže soud nad ním a při soudu bohyně moudrosti Athéna Erinye usmíří. Orestes se stane králem a věrnému druhovi Pyladovi dá sestru Elektru za manželku. Přátelství Orestovo a Pyladovo se stalo příslovečným.

- Str. 169 *Corisanda*, přezdívkou Diany d'Andouinové, krásné milenky krále navarského z konce šestnáctého století — autor všude používá jmen, jež byla v té společnosti oblíbená.
- Str. 174 *Apuleius*, římský spisovatel ze začátku druhého století n. l., známý svými *Metamorfózami*.
Paktol, zlatonosná říčka v Lydii. Prý se v ní vykoupal král Midas, jehož dotek proměňoval vše ve zlato. Odtud měl své bohatství Krézus.
Danaé, dcera Akrisiova. Věštba pravila, že její syn bude zhoubou jejího otce. Akrisios ji tedy zavřel do věže. Ale Zeus, jemuž se zalíbila, sestoupil k ní v podobě zlatého deště a měl s ní syna Persea. Perseus později při svých mnohých dobrodružstvích Akrisia, který před ním prchal, náhodou opravdu zabil.
- Str. 175 *Ariadna* pomohla Theseovi v boji s Minotaurem, dala mu klubko nití, aby našel cestu z Labyrintu. Když ji opustil, skočila se skály. Ale jsou i jiné pověsti o jejích osudech.
Kirké, dcera *Heliova* (boha slunce), čarodějka, nejspíš dost hezká, měla moc proměňovat lidi ve zvířata. Když Odysseus přistál na jejím ostrově, proměnila jeho druhy v prasata, aby musil zůstat u ní. Ale on ji přinutil, aby jim vrátila lidskou podobu — a odplul.
Fugax sequax, sequax fugax přísloví o lásce, asi v tomto smyslu: Když nechceš, hledá tě, když ho chceš, nechá tě. Čtyřverší v textu je ze Shakespearových *Veselých paniček windsorských*, II/2, v překladu E. A. Saudka.
Žáby pana Aristofana. Aristofanes, 445–386 př. n. l., nejslavnější komický básník řecký. Jeho komedie *Žáby* je literární satira proti tragédiím Euripidovým (480–406 př. n. l.), jež Aristofanes obviňuje, že kazí mravy.
- Str. 178 *Sybarita*, rozkošník. Sybaris bylo bohaté město v nynější Itálii v VIII. stol. př. n. l. a jeho obyvatelé vedli změkčilý, zhýralý život bez práce.
- Str. 179 *Thalia*, panenská bohyně, říká Zerbina. Avšak z mytologie se dozvídáme, že Thalia byla milenkou Apollonovou a matkou Korybantů. Múza komedie a idylly.
- Str. 183 *Petrarca Francesco*, 1304–1374, první velký humanista italské renesance, slavný básník *Sonetů* na Lauru, jež zůstanou navždy jedním z arciděl italské i světové literatury.
- Str. 187 *nervis alienis mobile lignum*. Básnický obrat z Horáce. Znamená totiž, co dřevěná loutka vedená vrchem, marioneta.

- Str. 191 *Medúza*, jedna z tří Gorgon. Bývala krásná, ale urazila Minervu a ta proměnila její vlasy v hady a její pohled učinila tak zlým, že zkameněl každý, na koho se podívala. Perseus jí uťal hlavu a té použil k ochromení protivníků. Odtud tedy Matamorova slova: „mé strašlivé a meduzejské oko“.
Gorgony, tři sestry, všechny zlověstné, zosobňují tajemné zlé a kruté síly nebo mocnosti. Z řecké mytologie.
- Str. 192 *Lisetta*, typ intrikánské subrety z komedie, také typ veselé ženy z lidu. Martona bývala obhroublejší.
Smeraldina, Esmeralda, ze špan. komedií.
- Str. 199 *melunští úhoři*, Meluno, městečko na jaderském pobřeží Itálie, známé svými úhoři.
- Str. 202 *Ceres*, římská bohyně úrody a žní, zemských plodin. — „Venuše bez Cerery a Bakcha...“, láska bez jídla a pití.
- Str. 210 *beso a Vuestra Merced la mano, caballero*, špan., — líbám vám ruku, rytíři, loučí se žertem Vallombreuse, ale je to trochu divný žert od vévody, povýšeného, jak nám jč představuje Gautier.
- Str. 211 *Stentor*, řecký válečník při obléhání Tróje, který měl tak mohutný hlas, že ani množství ho nepřehlušilo. Ale když chtěl z ješitnosti soupeřit s hlasatelem bohů Merkurem, podlehl. Stentorský hlas — mohutný hlas.
- Str. 212 *Saint-Germain*, pařížské předměstí kolem renesančního zámku *Saint-Germain-en Laye*, který v té době býval letním sídlem královým, s nímž ovšem tam byl dvůr, všechna velká společnost a elegance.
- Str. 213 *Calderon de La Barca*, slavný dramatický básník španělský, 1600 až 1681, napsal mnoho dramát, líčících soudobý život i národní povahu španělskou.
- Str. 217 *Maritorna*, služka v hospodě z Cervantova Dona Quijota.
- Str. 218 *Panurgos*, jedna z hlavních postav Rabelaisova románu. Zábavný, směšný představitel nižších a nejnižších vlastností lidských — nebál se ničeho kromě smrti a ran, tu vlastnost měl tedy společnou s Leandrem.
- Str. 219 *Galaor*, slavný hrdina španělských rytířských románů, věrný, dvorný, neochvějný, ale také lehkomyšlný a smyslný; v tom je protějškem Amadise.

- Str. 222 *conceiti*, vtípné a afektované, většinou galantní veršiky, jež byly v módě v tehdejší rafinované, změkčilé společnosti v Itálii a přenesly se do Francie. Ve Španělsku jsou to *agudezas*. Často používají protimluvu, např.:
- Nešťastný utonu blaženě v očích tvých
- Str. 239 *in fiocchi*, „dámy byly in fiocchi“, it., v plném lesku, vyparáděny.
- Str. 241 *Cellini Benvenuto*, 1500–1571, slavný italský sochař, rytec a zlatotepec.
- Str. 242 *garota*, špan., druh šibenice a způsob popravování v tehdejší Španělsku. Odsouzenec je v sedě opřen o sloup, dostane na krk kožený obojek, který kat zezadu utáhne provlečeným železem.
- Str. 255 *Svatá kaple*, Sainte-Chapelle, jeden z nejkrásnějších gotických chrámů v Paříži, postavil jej v první polovině XIII. století za Ludvíka Svatého Pierre de Montereau.
Corneille Pierre, 1606–1684, nar. v Rouenu, proto Herodes o něm mluví jako o normandském básníku. Psal zpočátku komedie, později tragédie, je považován za zakladatele dramatického umění ve Francii. *Komická iluze* je jednou z jeho prvních komedií, hlavní postavou je herec, kterého vidíme v občanském životě i na jevišti, jako je tomu v naší knize. Corneille zde vytváří postavu francouzského Matamora.
- Str. 259 *Burgundský palác* v Paříži už od r. 1548 měl divadlo, tehdy církevní. Potom tam hrála slavná světská „společnost Burgundského paláce“, která s tlupou z Marais byla základem pozdější Francouzské komedie. Od r. 1680 byl po sto let sídlem Italské komedie.
Marais, pařížská čtvrť, kde od r. 1635 hrála „tlupa z Marais“.
- Str. 263 *Samaritánka*, vodárna na pilotech u Nového mostu, která měla jméno podle pozlacených olovených figur na orloji, představujících setkání Ježíše se Samaritánkou.
- Str. 264 *Euripos* je mořská úžina, v níž prý se utopil Aristoteles.
Charybda a Scylla, víry a úskalí v úžině messinské, postrach starých plavců, kteří se báli, že když ujdou jedné, narazí na druhou. Byly ovšem personifikovány v obludné bytosti mořské, jež hrozí záhubou plavcům. Krásnou dívku Scyllu prý proměnila v mořského netvora Kirké.
Palinuros, Aeneův kormidelník, který usnul, spadl do moře, a když doplaval na břeh, byl zabit.

- Str. 264 *Vergilius, Publius V. Maro*, 70–19 př. n. l., nejslavnější latinský básník, napsal *Bukoliky*, *Georgiky* a *Aeneidu*, latinský protějšek *Iliady* a *Odyseje*. *Aeneas*, syn trójského krále *Anchisa* a *Venuše*, po pádu Tróje a po mnoha dobrodružstvích připlul do Latia v Itálii, založil tam trójskou osadu, jež se stala základem pozdějšího království a římské říše.
Via Sacra, lat., Svatá cesta v Římě, po níž přijížděli triumfátoři na Kapitol.
peripatetická galerie, z řec. *peripatein*, procházeti se. *Aristoteles* se při vyučování procházel se svými žáky, jeho filosofické škole se říkalo *peripatetická*. *Herodes* v dobrácky ironickém přirovnání dává to jméno zmatku a halasu na Novém mostě.
- Str. 266 *Směnárenský most*, *Pont au Change*, vede z ostrova *Cité*, na němž stojí *Notre Dame*, k pravému břehu *Seiny*. Od pradávna na něm stála obydlí a krámky směnárníků. Stejně tomu bylo na mostě sv. Michala.
Marcus Aurelius, římský císař, 121–180, proslul svou realisticky pochybovačnou, stoickou filosofií, kterou také uložil do svých *Myšlenek*.
Saint-Germain-des-Prés, jeden z nejstarších kostelů v Paříži, se zbytky původní románské stavby z XI. století.
Mont Valérien, nejvyšší vrch v okolí Paříže, byla na něm stará pevnost a poutní místo *Kalvarie*.
- Str. 267 *Saint-Germain l'Auxerrois*, kostel, který byl založen již v VI. stol. a přestavěn v X. stol. Jeho zvony daly r. 1572 znamení k zahájení masakru *bartolomějské noci*.
- Str. 268 *Giralda* v Seville, věž postavená ve XII. století Araby jako minaret u mešity, která později byla zbořena. Jméno má odtud, že na ní stojí socha *Víry*, která slouží za korouhvičku (*el giraldillo*).
- Str. 270 *Pilon Germain*, 1535–1590, franc. sochař, v Louvru jsou jeho *Tři Grácie*.
- Str. 276 *Escorial*, slavný a chmurný zámek a klášter, jež dal postavit *Filip II.* 1527–1598, 40 km od Madridu.
- Str. 278 *Lutetia Parisiorum* bylo původní jméno Paříže.
- Str. 280 *Châtelet*, Velký a Malý *Châtelet*, dvě staré pevnosti, které bránily vstupu do starého města. V té době sídlo kriminálních úřadů.
- Str. 281 *Adonis*, symbol neustálého obnovování přírodních sil a krás. Byl

to krásný jinoch, jež milovala Afrodité (Venuše). Když byl roztrhán divokým kancem, vyprosila si na Diovi, aby jej proměnil v anemonku, aby se k ní v té podobě na jaře vždycky vracel. Zůstává typem mužské krásy – a typem krasavce, který příliš pečuje o svůj zevnějšek. Gautier při popisu Vallombreusových příprav k útoku na srdce Isabellino používá slova *s'adoniser*, že se vystrojil jako Adonis, že se „adonizoval“.

- Str. 290 *fidus Achates*, lat. z Vergilia, Achates byl nejuvěrnější druh Aeneův.
- Str. 292 *papaliter*, latinsky papežsky, dosyta.
- Str. 296 *Malherbe*, François de, 1555–1628, lyrický básník, reformátor francouzské poezie.
- Str. 300 *Vouet Simon*, 1590–1649, franc. malíř a rytec, maloval obrazy elegantního, často manýrovitého stylu.
- Str. 301 *Pernella* postava z Molièrova *Tartuffa*. Paní Pernella je typ tchýně, které se nic nelíbí na snaše.
Macotta, typ kuplířky ze satiry Mathurina Régniera, 1573–1613.
- Str. 304 *Buckingham*, Georges Villiers, vévoda, 1592–1628, byl angl. vyslancem ve Francii, mluvilo se o jeho milostném vztahu s Annou Rakouskou (viz *Tři Mušketýři*), svým příznivým postojem k protestantům vzbudil nelibost krále i Richelieuovu, a když chtěl pomáhat hugenotské pevnosti La Rochelle, byl zavražděn.
Ragusa, jde o Ragusu na Sicilii, nikoli o Dubrovník, který v té době měl stejné jméno.
- Str. 305 *Frango nec frangor*, lat., zlomím, ale nezlomím se.
- Str. 309 *Psyché*, krásná dívka, kterou miloval Eros (Amor). Měla to být věčná láska, ale s podmínkou, že Psyché svého milence nikdy nespátí. Ona však v noci rozsvítila svíčku a spícího miláčka obdivovala. Eros od ní odešel. Teprve když dlouhým utrpením odpykala vinu, byla přijata na Olymp a žije s Erotem v nekonečné blaženosti. Zosobnění lidské duše, kterou láska mučí, očišťuje a povznáší.
- Str. 312 *nec plus ultra*, lat., není možno více – vrchol něčeho. V knize: vrchol přepychu.
- Str. 315 *Agora*, náměstí v Aténách, jež bylo místem trhů i veřejných shromáždění a projevů.

- Str. 318 *Callot Jacques*, francouzský malíř a mědirytec, realistický, ale s velkou fantazií. Kreslil i postavy z *Commedia dell'arte*, slavný cyklem *Hrůz y války*, ale i obrazy z Paříže. Mnohé jeho práce sloužily Gautierovi za inspiraci k různým scénám tohoto románu.
- Str. 320 *secundum artem*, lat., podle všech pravidel (umění, řemesla apod.).
- Str. 321 *alter ego*, lat., (on je) mé druhé já, můj nejbližší přítel.
- Str. 324 *Pyrrhos*, řecký filosof skeptik ze IV. stol., př. n. l.; popíral, že člověk může poznat pravdu, skutečnost; postihujeme pouze zdání, a tak štěstí můžeme dosáhnout jen lhostejností, která přináší klid myslí.
- Str. 328 *Montereau, Pierre de*, stavitel, zemřel 1266, postavil Sainte-Chapelle, Svatou kapli, o níž zde autor mluví.
- Str. 329 *Maynard François*, 1582–1646, franc. básník. Jeho báseň *Krásná stařena* patří k nejlepším té doby.
- Str. 333 *retiarius*, římský gladiátor, který k ochromení protivníka používal síť.
- Str. 336 *Kappaneos*, jeden ze sedmi vůdců, kteří obléhali Théby. Pro jeho bezbožnost a hrubost jej Zeus zahubil bleskem.
- Str. 340 *niello, niellovati*, zbrojíři a šperkaři zdobili kovové předměty zatavováním zvláštní černé směsi do rytého vzoru a potom tuto ozdobu brousili.
- Str. 343 *damaskování*, orientální způsob zdobení kovových předmětů zatepáním zlatých, stříbrných nebo měděných nitek do rytého nebo leptaného vzoru. Původně způsob zpracování železa ve tvrdou a pružnou ocel k výrobě ostrých zbraní.
cizelování, opracování a zdobení kovových předmětů ostrými nástroji, zejména rydlem.
- Str. 347 *Dvůr zázraků*, *La Cour des Miracles*, stará pařížská čtvrť chudiny a také spodiny, žebráků, zlodějů a šejdlů.
- Str. 349 *Saint-Amant*, 1594–1661, ze skupiny básníků, jež právě Gautier pojmenoval „groteskní“ pro jejich romantický sklon. K těm patřil i Théophile de Viau a také Cyrano de Bergerac.
- Str. 385 *in extremis*, lat., ve chvíli umírání, v posledním tažení.

- Str. 389 *Chiména*, hrdinka španělských vyprávění o Cidovi a ovšem i slavné hry Corneillovy Cid.
- Str. 389 *Heliogabal*, římský císař z první poloviny III. stol., proslulý svou zhýralostí a krutostí.
- Str. 392 *Aeskulap*, syn Apollonův, bůh lékařství. Kohout, bdělost, a had, opatrnost, byly jeho znaky.
- Str. 394 *Soy de un dueño*, špan., mám jen jednoho pána.
- Str. 396 *in anima vili*, lat., na nízké bytosti. Např. lékaři zkoušejí nové léky in anima villi, tj. na zvířeti. Mistr Laurent dosud vykonával své řemeslo jen na člověku sprostém, na venkovském chudákovi.
- Str. 397 *Hippokratická tvář*, tvář umírajícího, smrtelný výraz.
- Str. 398 *Hygie*, dcera Aeskulapova, bohyně zdraví.
- Str. 405 *Jindřich IV.*, 1553—1610, měl velmi rušný soukromý, politický i válečnický život, snažil se obnovit Francii vyčerpanou náboženskými válkami. Druhá jeho manželka byla Marie z rodu Medici, která po jeho smrti byla regentkou. Narodil se v Pau, hlavním městě béarnského kraje, proto mu autor říká Béarňan.
- Str. 409 *Ludvík XIII.*, 1601—1643, — za jeho vlády Francie byla dosud rozdělena vnitřně zejména náboženskými spory a zevně ohrožena Rakouskem. Ludvík XIII. tedy nastoupil vládu „pevné ruky“ se svými rádci kardinálem Richelieuem a potom kardinálem Mazarinem.
- Str. 414 *Eumaios*, pastýř, který vlídně přijal Odyssea při jeho návratu do vlasti, ačkoli v něm svého pána nepoznal, a potom mu pomohl zbavit se nápadníků jeho manželky Penelopy.
- Str. 425 *Grêve*, náměstí de la Grêve, před starou radnicí, kdysi místo poprav, později shromaždiště nezaměstnaných.
Boccadoro, italský stavitel z první poloviny XVI. stol., v Paříži postavil starou radnici.
Markéta Francouzská, první manželka Jindřicha IV., královna Margot, jak jí říkali, byla prý mravů lehkých, ale vzdělaná a chytrá, snažila se pomáhat protestantům. Když si král vymohl zrušení sňatku, podporovala umění a literaturu, sama napsala Paměti a Básně.

- Str. 425 *Coconas a La Môle*, šlechtici, byli popraveni pro spiknutí proti Jindřichovi III. r. 1574.
- Str. 427 *salteador*, špan., zde ve významu zákeřného silničního lupiče.
- Str. 434 *Hymen, ó Hymenaios*, Hymen, řecký bůh sňatku, ochránce manželství, Hymenaios, pěvec písní svatebních.
- Str. 438 *Nisos*, král megarský, a *Euryales*, krásný mladík trójský, byli podle Aeneidy rovněž spojeni velkým přátelstvím.
Pythias a Damon, byli řečtí filosofové ve IV. stol. př. n. l. a velcí přátelé, do té míry, že když Pythias měl být popraven, Damon ho chtěl zastoupit.
- Str. 442 *Palestrina Giovanni Pierluigi*, 1524—1593, „kníže hudby“, slavný italský skladatel, reformátor církevní hudby.
motet, vokální skladba náboženská, obvykle na slova z liturgie, pěstovaná nejvíce z XVI. a XVII. století.
- Str. 445 *Alta petunt*, lat., směřují k výšinám — heslo, jež patřilo ke šlechtickému erbů.

I	Zámek bídy	7
II	Vůz Thespidův	24
III	Hostinec U modrého slunce	53
IV	Strašáci místo loupežníků	67
V	U pana markýze	81
VI	Následky sněžen	122
VII	Kde román vysvětluje svůj titul	142
VIII	Věci se zauzlují	165
IX	Rány mečem, rány holí a jiná dobrodružství	196
X	Hlava ve světlíku	226
XI	Nový most	253
XII	U korunované ředkve	284
XIII	Dvojí útok	299
XIV	Lampourdův jemnocit	314
XV	Malartic u díla	324
XVI	Vallombreuse	342
XVII	Ametystový prsten	368
XVIII	V rodině	396
XIX	Kopřivy a pavučiny	413
XX	Chiquitino vyznání lásky	425
XXI	Hymén ó Hyméné	434
XXII	Zámek štěstí – Epilog	443
	Doslov	454
	Vysvětlivky	463

KNIHOVNA SVĚT DIVADLA

svazek III

Řídí Pavel Keclík

THÉOPHILE GAUTIER
KAPITÁN FRACASSE

Z francouzského originálu „Le capitaine Fracasse“, vydaného nakladatelstvím Gallimard v Paříži 1932, přeložil, vysvětlivkami doplnil a doslov napsal Josef Kostohryz. Ilustroval a graficky upravil Cyril Bouda. Jako svou 2919. publikaci vydalo nakladatelství Orbis v Praze, 1967. Odpovědný redaktor Pavel Keclík. Výtvarná redaktorka Věra Šalamounová. Technická redaktorka Antonie Matoušková.

Z nové sazby písmem Garamond vytiskla Polygrafia 3, závod Jiřího Dimitrova, Praha 7, Dobrovského 27. AA 30,79 — VA 31,52
D-01*70103 — 602-22-865 — Náklad 35 000 výtisků. — Vydání první.

11-044-67

13/32 — váz. 30,— Kčs

